BID

1240

~~Helsingfors~~

Finska Vetenskap Societeten.
Bidrag till Konnedom Af
FINLANDS NATUR och FOLK.

[redacted]

15R-16R
(1870)

OCT - 7 1983

MCZ Library

S-ES-H

MUS. COMP. ZOOL
Library
JUL 31 1961
HARVARD
UNIVERSITY

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

OCT - 7 1983
MCZ LIBRARY

FINLANDS NATUR OCH FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

15th

Femtonde Häftet.

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Femtonde Häftet.

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri, 1870.

Företedt: *L. Heimbürger.*

MUS. COMP. ZOOL
LIBRARY
JUL 31 1961
HARVARD
UNIVERSITY

OM

SVENSKA ALLMOGEMÅLET

I NYLAND.

Af

A. O. FREUDENTHAL.

TILL

Professorn

i nordiska språken vid Kongliga Akademien i Uppsala

Herr Doktor

CARL SÄVE

högaktningsfullt, tacksamt, vänligen

af

författaren.

Förord.

Det svenska språkets studium, så ifrigt dess talan redan fördes af sådane män som en Stjernhjelm, en Ihre, har dock icke förr än under de två sista årtiondena allvarligare bedrifvits eller haft att fröjda sig åt någon varmare medkänsla hos den större allmänheten. Men år 1850 utgafs första bandet af Svenska Språkets Lagar, detta mästerverk, som öfverallt, der svenskt mål talas, skall göra sin författares namn hedradt och älskadt, och år 1859 anförtroddes den nyinrättade professuren i nordiska språken vid Nordens äldsta högskola, såsom en rättvis belöning för mångårig och sjelfständig sträfvan, åt den högt aktade vetenskapsman, som ännu innehar densamma och under detta ämbetes utöfning förstått hos så mången väcka samma kärlek till förfädrens herrliga språk och bragdrika lif, hvaraf han sjelf är besjälad. Sedan dess och tack vare desse bägge ädle svenske män har det svenska modersmålet tillvunnit sig en dag för dag allt större uppmärksamhet och funnit allt flere idkare, hvilka — för att tala med Stjernhjelm — „gerna hafva velat afknäppa några stunder till att använda uppå vårt kära fäderneslands, det svenska tungomålet."

Härvid har man icke heller lemnat ur ögnasigte de vigtiga bidrag till språkets historia och rätta förstånd, som allmogemålen hafva att bjuda, och åtskilliga värderika afhandlingar öfver Sveriges dialekter hafva under det senaste decenniet sett dagen i Uppsala, bärande vittne om att författaren till „de starka verben i Dalskan och Gotländskan" icke förgäfves vädjat till yngre landsmäns fosterlandskärlek och vetenskapliga sinne.

Undertecknad, som äfven ett år hade äran räkna sig till dessa lärjungars antal, — såsom minne af hvilken för honom oförgätliga tid han velat pryda första sidan af denna afhandling med sin forne lärares namn — har från svenska allmogemålens östligaste utmark velat sända detta bidrag till vårt språks historia. Vårt, ty äfven på denna sidan Eystrasaltet är svenskan inhemsk sedan urminnes tider, kanske ända från den tid, då de forne invånarne af Svithiod in mikla voro stadde på väg till sina nuvarande boningsorter! Inhemsk här skall hon ock förbli med samma vördnadsvärda rätt som vår lag och våra stolta historiska minnen.

Finlands öfriga svenska landskapsmål (Österbottens, Ålands, Egentliga Finlands) skola göras till ämnen för framtida afhandlingar, om helsa och lifstid förunnas.

Helsingfors i November 1869.

Författaren.

Inledning.

Landskapet **Nyland** upptager medlersta delen af Finlands sydkust och innefattar följande fem härad: Kymmene, Pernå, Helsinge, Raseborgs Östra och Raseborgs Vestra härad. Dessa indelas i 26 socknar med tillhörande 13 kapell, nämnligen: Wekkelaks socken med Fredrikshamns stad, Kymmene socken med Hogland och Sippola kapell, Pyttis socken, hvilka utgöra den till Nyland hörande delen af Kymmene härad; Strömfors socken, Lappträsk socken med Artsjö kapell, Elimä socken, Anjala socken, Mörskom socken, Pernå socken med Lovisa stad och Liljendals kapell, hvilka utgöra den till Nyland hörande andelen af Pernå härad; Borgå socken med Borgå stad och Borgnäs, Askola och Pukkila kapell, Sibbo socken med Östersundom predikogäll, Mäntsälä socken, Thusby socken med Mariefors bruksförsamling, Nurmijärvi socken, Helsinge socken och Helsingfors stad, hvilka utgöra Helsinge härad; Esbo socken, Kyrkslätt socken med Hopjärvi predikogäll, Sjundeå socken, Wichtis socken med Pyhäjärvi kapell, Lojo socken med Pusula och Nummis kapell, hvilka utgöra Raseborgs östra härad; Ingå socken med Degerby kapell och Fagerviks bruksförsamling, Karis socken med Snappertuna kapell och Svartå bruksförsamling, Pojo socken med Ekenäs stad, Tenala socken med Bromarfs kapell, Karis-Lojo socken med Sammatti kapell, samt den nyländska andelen af Kisko

socken, hvilka utgöra Raseborgs vestra härad. Alla dessa städer samt det stora flertalet af socknarna bebos antingen uteslutande eller till en större eller mindre del af svenskar, hvilkas antal, enligt af presterskapet välvilligt meddelade uppgifter, är följande:

Kymmene härad.

Fredrikshamns stad	650.	
Pyttis socken	1,285.	
Summa		1,935.

Pernå härad.

Strömfors socken	2,350.	
Lappträsk d:o	2,795.	
Mörskom d:o	2,000.	
Pernå *) d:o	5,048.	
Liljendals kapell *)	1,527.	
Lovisa stad	2,160.	
Summa	8,735.	
Summa		15,880.

Helsinge härad.

Borgå socken	8,175.	
Borgå stad	3,000.	
Summa	11,175.	
Sibbo socken med Östersundom predikogäll	5,100.	
Helsinge socken	4,600.	
Helsingfors stad	19,000.	
Nurmijärvi socken	130.	
Thusby socken med Mariefors bruksförsamling	970.	
Summa		40,975.

*) Enligt länsmans rapport till länets guvernör.

Raseborgs östra härad.

Esbo socken	3,565.	
Kyrkslätt socken med Hopjärvi predikogäll	4,830.	
Sjundeå socken	3,000.	
Wichtis d:o	450.	
Lojo d:o	1,000.	
	Summa	12,845.

Raseborgs vestra härad.

Ingå socken	3,000.	
Degerby kapell	1,300.	
Fagerviks bruksförsamling	360.	
	Summa	4,660.
Karis socken	2,400.	
Snappertuna kapell	2,200.	
Svartå bruksförsamling	230.	
	Summa	4,830.
Pojo socken	3,100.	
Ekenäs stads- och landsförsamling	2,700.	
	Summa	5,800.
Tenala socken	2,890.	
Bromarfs kapell	2,100.	
	Summa	4,990.
Karis-Lojo socken	600.	
Kisko socken	200.	
	Summa	21,080.
	Summa summarum	92,715.

Då i de flesta socknar ingen skild förteckning föres i kyrkoböckerna öfver svenskar och finnar, förstås af sig sjelft att dessa uppgifter icke äro fullkomligt exakta och hafva icke heller såsom sådana blifvit mig meddelade. Om der-

för ock den svenska befolkningens antal något litet öfver- eller understiger nu uppgifna summa, kan man dock förlita sig på att denna i det närmaste angifver det rätta förhållandet *). — Landskapets hela befolkning uppgår till ungefär 170,000 personer.

I detta sålunda till större delen svenska landskap talas en dialekt, hvilken i flere än ett afseende är egnad att väcka språkforskarens interesse och hvars närmare kännedom denna afhandling är ämnad att befordra. Dialektens egendomligheter, ehuru, såsom af det följande nogsamt torde framgå, både många och stora, äro dock ingalunda lätta att få reda uppå. Ty ehuru icke här, såsom i Sveriges landskap, ett utbredt och ordnadt folkskoleväsende **) bidrager

*) I Finska Litteratursällskapets tidskrift *Suomi* 7:de årg. finnes en afhandling kallad „Bidrag till Finlands kännedom i ethnographiskt hänseende," hvilken dess författare (A. Warelius) i ett senare skrifvet „jälkilause" (= eftertal) uppgifver sig hafva låtit öfversätta till tyskan för utländingars räkning. Jämnte åtskilliga märkvärdiga underrättelser om de finländske svenskarnes dialekt, seder m. m. betjenas utländingarne också med upplysningar om deras antal, hvilket t. ex. i Nyland på den tiden (1847) utgjort — icke fullt *trettiotusen!* Finner läsaren denna siffra, jämnförd med den ofvan meddelade äfven med afdrag af cirka 20 års folkökning, underbart låg, så lär hans förvåning icke minskas, då han af herr Warelius får veta att Raseborgs vestra prosteri, som nu har 21,080 svenska invånare, år 1847 egde endast *ettusentvåhundra* sådane. Jag tror herr Warelius för sanningens skuld hade gjort mycket bättre uti att lemna utländingen i hans förra okunnighet om „Finland i ethnographiskt hänseende."

**) Tyvärr ser det ut som vårt lands svenska församlingar länge lära få vänta på folkskolor. Till en del ligger visst orsaken till senfärdigheten att inrätta sådana uti motviljan för utgifter, men hufvudskälet är väl ändock bristen på personer, hvilka vore lämplige till lärare och, sjelfve utgångne ur allmogens leder, kunde bringa den till insigt af undervisningens vigt och värde. En sådan förmodan ledes man lätt till af det faktum att i de finska församlingarna, som från folkskolelärareseminariet i Jyväskylä,

till att småningom förgöra det egentliga allmogemålet, har dock den större hyfsning, som den svenska allmogen i Nyland vetat tillegna sig dels genom sin sjöfart, dels genom sin täta beröring med hufvudstaden, samt den läskunnighet, hvilken den tillföljd af en vårdad hemundervisning besitter och hvilken äfven i de flesta socknar af presterskapet med skäl lofordas, åstadkommit att befolkningen har tvenne tungomål i sin makt: de bildades eller det vanliga svenska talspråket samt sin egen dialekt. Det förra användes städse i umgänget med herremän, den senare vid samtal med likar. Det har häraf inträffat att allmogemålet rönt stor inverkan af den såsom förnämligare ansedda skriftsvenskan och att vid forskningar i målet många svårigheter ställa sig i vägen, enär man alltid tilltalas eller besvaras på ganska god och ren svenska. Direkta frågor angående målets egendomligheter upptagas af bonden med misshag, emedan han anser dem vara gjorda för att drifva gäck med hans tal och allt, som sårar sjelfkänslan, retar denna allmoge: enda utvägen blir derför att under samvaran med bondfolk lägga märke till dess tal och vid första tillfälle anteckna sina observationer. Först efter att en längre tid hafva vistats på ett ställe och om man förstått att göra afsigten med sina spörsmål klar för bonden, kan man hoppas att han oförbehållsamt och efter bästa förstånd skall besvara desamma: för beredvillighet i detta afseende har jag att erkänna min tacksamhetsskuld till bonden Arvid Jonasson i Strömfors och

---

(till hvars underhåll äfven den svenska befolkningen bidrager), kunna få skicklige lärare, den ena folkskolan efter den andra inrättas med en ifver, som står öfver allt beröm, helst man vet att den finska allmogen både i allmänhet är fattigare och i följd deraf mera obenägen för penningebidrags medgifvande än den svenska och dessutom med långt större seghet håller på hvad far och farfar ansett tjenligt och nödigt.

dennes husfolk, hvilka under loppet af tvenne somrar lemnat mig många upplysningar i mitt ämne. Observationsmetoden har jag användt i alla öfriga svenska socknar i landskapet, hvilka jag dels genomvandrat, dels under flere somrar varit bosatt i. Slutligen må åtskillige målkunnige vänners från olika socknar meddelanden samt mina egna barndomshogkomster af dialekten i min födelseort nämnas såsom de källor, ur hvilka, jämnte de nyssnämnda, jag hemtat det material, som på efterföljande blad blifvit behandladt.

Jag nämnde nyss den inverkan skriftsvenskan utöfvat på målet och här är det på sin plats att tillägga det dialekten i vestra delen af landskapet derigenom blifvit så godt som förstörd utom i sina väsendtligaste egenheter t. ex. qvantitetsförhållandena. Dessa hafva icke blott hos allmogen förmått motstå skriftsvenskans inflytelse, utan hafva tillochmed endels gjort sig gällande framför densamma hos den bildade klassen, hvars tal här har att uppvisa icke så få korta stamstafvelser, der svenskan, sådan hon talas i Sverige, nu eger långa. Om qvantiteten i målet skall för öfrigt utförligare talas längre fram i ljudläran (se § 30).

Äfven från en annan sida skulle man tycka att svensknyländska allmoge-målet måtte hafva rönt inflytande, nämnligen från finskan. Men så har icke skett, och under det att i de trakter, der finnar och svenskar bo invid hvarandra, de förras språk upptagit en mängd svenska ord, har svenskan hållit sig nästan oblandad. De få ord, som lånats, har Hipping i sin afhandling „om svenska språkdialekten i Nyland“ (Acta societatis scient. Fennicæ tom. II) antecknat och från detta ringa antal böra ändock åtskilliga afräknas, såsom alldeles icke finska (jfr Thomsen: Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske sid. 40 not.). Ett sådant

förhållande finner sin förklaring i den stolthet öfver sin nationalitet, ofta urartande till missaktning mot finnarnes, hvaraf den svenske nyländingen är lifligt intagen: en yttring af samma nationalitetskänsla är ock den (för öfrigt alldeles riktiga) åtskilnad, som han gör mellan begreppen „svensk“ och „Sverigesbo,“ med hvilket senare ord han städse utmärker en person hemma från Sverige, under det att han menar epitetet svensk i ej mindre mon tillkomma honom sjelf till skilnad från finnar, ryssar o. a.

Nylands svenska allmogemål, ehuru i hvar socken uppvisande en egen särskild prägel, är dock i grunden ett, likasom lynnet och karakteren hos den befolkning, som begagnar detsamma. Om derför t. ex. Karisbon säger uvu, under det hans granne i Pojo säger huvu och östnyländingen i Pyttis hyvu, Ingåbon t. ex. bettjin och hans granne Sundeåbon bekkin, Borgåbon t. ex. frís och invånarne i grannsocknen Pernå frýs, o. s. v., så är allt detta endast afvikande uttal, som icke kan kallas särskilda dialekter, och detsamma är förhållandet med de öfriga till utseendet nog stora skiljaktigheterna mellan socknemålen, hvilka tillochmed än ytterligare i flere socknar hafva sina underafdelningar i skilda byamål. Men målets hufvudsakliga kännetecken, hvilka skilja detsamma från skriftsvenskan och från andra dialekter, återfinnas i hvar svensk socken i hela landskapet lika. Jag har derför icke aktat nödigt att för hvart ord af målet, som i afhandlingen förekommer, angifva i hvilken socken ordet är så lydande, som man här finner detsamma återgifvet, utan har dels öfverlemnat åt läsaren att efter behag välja emellan de olika uttalen, i det jag t. ex. skrifver **g** och **k**, **gg** och **kk** äfven der vissa socknars uttal skulle angifva **j** och **tj**, **ddj** och **ttj** (jfr § 1 samt §§ 35 o. 36, 48 o. 49), dels valt ordets forntrognare form att anföras, när två former fin-

nas, af hvilka den ena tydligen i en senare tid uppstått i sådana socknar, der de bildades språk utöfvat ett större inflytande. Så t. ex. skall en Sjundeåbo förgäfves leta bland mina pronomina efter sin sockens nuvarande diéras, (sv. deras), emedan jag endast anfört öst-nyländingens ålderdomligare teiras, (fn. þeirra), som ännu i mannaminne funnits äfven i Sjundeå och Vestnyland i allmänhet samt kanske ännu lefver derstädes på någon äldre persons läppar.

En företeelse i målet, som ej saknar sin vigt, må här icke förbigås, nämnligen betoningen eller tonfallet. De bildades språk i Finland skiljes från den vanliga svenskan i Sverige genom frånvara af den låga tonen (accentus gravis), hvilken karakteriserar Svenskan i Sverige, Norskan och Bornholmskan (se Rydqvist Sv. Spr. L. IV sid. 211). Men denna frånvara bemärkes icke i alla de svenska allmogemålen i Finland. Flertalet, nämnligen målen i Österbotten *), Åland och Egentliga Finland, liknar i detta afseende svenskan på andra sidan Bottenhafvet: de „bryta på svenska“ uttrycker man sig vanligen hos oss. Hvad nu svenska målet i Nyland vidkommer, delar sig detta i afseende å betoningen i två grupper: den i Raseborgs vestra härad och den i det öfriga landskapet. Den förra närmar sig det i Sverige och de nämnda trakterna af vårt land rådande uttalet d. ä. den besitter den låga tonen, under det att i den senare hög ton städse råder, hvadan den har mesta likheten med den i Sverige s. k. finska brytningen af svenskan och är föga skiljaktig från det svenska uttalet på södra sidan om finska viken hos de estländske svenskarne. Äfven den gotländska brytningen lär ega mycken likhet.

*) Dock, enligt uppgift, icke i alla dess svenska socknar.

För öfrigt utmärkes svenska allmogemålet i Nyland af ett nästan brådskande framsägande, en stympning och sammandragning af orden, som för en icke-nyländing gör talet, isynnerhet i vissa socknar, rent af obegripligt och som äfven på många af den bildade klassen i landskapet inympats, hvadan den genuine nyländingen genom sitt snabbare och brådare tal lätt skiljes från andra Finlands inbyggare. Karakteristisk för allmogens mål, isynnerhet i medlersta delen af landskapet, är derjämnte en viss trygg och tvärsäker hållning: de enkla, korta meningarne äro fattiga på bildliga uttryck, men gå rakt på saken och äro derför ofta fulla af naiva vändningar och träffande talesätt.

Och sådana äro äfven grunddragen af det svensk-nyländska folklynnet, som i målet har sitt uttryck. Enkel, flärdlös och redbar, der ej lokala förhållanden haft en depraverande inverkan, är den nyländska allmogen begåfvad med ett lifligt, nästan sangviniskt lynne, så godt som uteslutande riktadt åt lifvets materiela sidor och praktiska bestyr. Dessa, isynnerhet fiskare- och sjömanna-lifvet, der det så ofta gäller att i få och snabba ord utsäga mycket, hafva påtryckt språket dess stämpel af brådska och äro väl den yttre orsaken till de mångfaldiga förkortningar och sammandragningar af orden och i talet, som nyss påpekades. Liknande förhållanden i stort kunna utan svårighet finnas, t. ex. den på korta vokaler och sammandragningar så rika engelskan jämnförd med den gravitetiska, högtidliga spanskan eller den tunga, breda tyskan. En kontemplativ eller poetisk sida saknar deremot det nyländska folklynnet nästan alldeles och svårt torde äfven vara att i ett allmogemål med nu antydda karakter påfinna något egendomligt, som man skulle kunna anse tyda på närvaran af dessa element. — På samma sätt således, som t. ex. flegmatikerns lynne afspeglar sig i

hans vanligen långsamma, klanglösa tal och sangvinikerns i ett snabbt flytande och uttrycksfullt föredrag, på samma sätt tror jag äfven hvarje folk ega ett tydligt och anmärkningsvärdt uttryck för sin egendomliga karakter uti språket eller dialekten.

Ljudlära.

§ 1. Vid betecknandet af ljuden i Nyländska allmogemålet har jag sökt återgifva uttalet så troget, som möjligtvis kunnat ske utan att fördunkla ordens rätta förstånd i afseende å härledning och frändskapsförhållanden. Att följdstridigheter uppstått genom tillämpandet af denna grundsats har icke kunnat undvikas, alldenstund uttalet stundom afviker från hvad det borde vara i stöd af härledningen och målet dessutom, i likhet med allt hvardagstal, icke är i allo strängt regelbundet. Men annorlunda har jag icke kunnat förfara. Ty om endast uttalet gjorts till rättesnöre för ljudbeteckningen, hade icke målet kunnat behandlas såsom ett, hvilket det ändock i hufvudsak är, och om åter härledningen uteslutande hade rådfrågats, skulle följden hafva blifvit ett från talspråket i många afseenden afvikande skriftspråk, till hvars rätta förstånd en mängd uttalsregler hade varit af nöden. Det har alltså synts mig lämpligast att försöka gå en medelväg.

Alla de ord, hvilka nedan anföras såsom bevis för reglerna och såsom exempel på deras tillämpning, har jag dels sjelf hört ur allmogens mun, dels upptecknat efter utsaga af fullt trovärdige och i dialekten hemmastadde personer.

I. Vokaler.

a) Enkla vokaler.

§ 2. De enkla vokalerna äro i nyländska allmogemålet alldeles desamma, som i svenska skriftspråket, men emedan

de i svenskan för de enkla sjelfljuden begagnade bokstäfverna hafva enhvar tvenne värden (ett långt och ett kort eller, annorlunda, ett slutet och ett öppet ljud), så har jag här, för att nogare kunna angifva dels uttalet, dels qvantiteten, hvari målet ganska ofta väsendtligen afviker från den nuvarande svenskan, användt jämnte de i svensk skrift vanliga (öppna och slutna)

a, e, i, o, u, y, å, ä, ö

äfven de i fornnordisk s. k. normalskrift brukliga (slutna)

á, é, í, ó, ú, ý

samt det strukna ø, som betecknar det långa ö-ljudet [1]). Sålunda har jag fått egna tecken för alla de enkla sjelfljuden i det mål, hvarmed jag här skall sysselsätta mig, ty i motsats till flertalet af svenska dialekter innehåller den nyländska intet ljud, som skulle sakna sin motsvarighet i nordens forna eller nuvarande skriftspråk. Med uttänkandet af nya typer eller konstiga sammansättningar af redan brukliga bokstäfver har jag derför icke behöft taga någon befattning.

§ 3. De enkla vokalerna i nyländska allmogemålet delar jag i långa och korta.

α) Långa vokaler.

á uttalas som svenskt slutet **a** i fader, ex. hálda: hålla.
é „ „ „ „ **e** i sten, ex. hénder: händer.
í „ „ „ „ **i** i bi, ex. frítt: fritt.

[1]) Jag instämmer visserligen med Aasen N. Gr. sid. 7 deruti att de öppna sjelfljuden, såsom för de fleste läsare de vanskligaste att igenkänna, bättre hade varit i behof af att erhålla skild beteckning än de slutna, eftersom hvarje vokal benämnes med sitt slutna ljud, men då i det följande nästan hvartenda dialektord skall jämnföras med sin fornnordiska motsvarighet, skulle lätt förvexlingar kunna uppstå och svårt torde det äfven vara att numera bryta med det engång af vetenskapen antagna beteckningssättet. Jfr derom Aasen N. F. Gr. s. 9 anm.

ó uttalas som svenskt slutet **o** i sko, ex. skó.
ú „ „ „ „ **u** i nu, ex. brúner: brun.
ý „ „ „ „ **y** i frysa, ex. nýss: nyss.
å „ „ „ „ **å** i båt, ex. båt.
ä „ „ „ „ **ä** i här, ex. tär: der.
ø „ „ „ „ **ö** i sjö, ex. sjø.

β) Korta vokaler.

a uttalas som svenskt öppet **a** i afton, ex. tala.
e „ „ „ „ **e** i venster, ex. veg: väg.
i „ „ „ „ **i** i skild, ex. bisi: gubbe.
o „ „ „ „ **o** i lopp, ex. skoda: skåda.
u „ „ „ „ **u** i lund eller kanske med än mera dragning åt o-ljudet ex. sumar: sommar.
y „ „ „ „ **y** i synd, ex. yvi: öfver.
ö „ „ „ „ **ö** i sönder, ex. jölpa: hjelpa.

§ 4. De särskilda vokalerna skola nu hvar efter annan tagas till föremål för undersökningen, hvarvid jag vill jämnföra målet med skriftsvenskan i främsta rummet och dernäst med fornnordiskan samt stundom med beslägtade dialekter och språk, då derigenom någon upplysning kan vinnas. Att jag valt fornnorskan (såsom väl rättare vore i detta fall att säga än „fornnordiskan“) hellre än medeltidssvenskan till att med målet jämnföras och sålunda åskådligare lägga i dagen dettas ålderdomliga lynne, har skett dels emedan fornnorskans ljud- och framför allt qvantitets-förhållanden synts mig mera utredda och tydliga än fornsvenskans (i afseende å diftongljuden skulle ju fornsvenskan tillochmed alldeles icke erbjudit hållpunkter för jämnförelsen!) dels emedan vi hafva rikedom på utmärkta fornnorska ordböcker, under det

att fornsvenskans ordförråd ingenstädes finnes fullständigt sammanfördt [2]).

§ 5. **á** (målets långa a) motsvarar:

1) svenskt slutet a, fornn. a, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
gá	gaf	gaf
bá	bad	bað
kár	karl	karl.

2) svenskt öppet a eller å, fn. a, framför vissa konsonantförbindelser såsom ld, ml, mn, mr, nd, ng, emedan framför dessa vokalen i allmänhet plägar förlängas i målet, jfr nedan. T. ex.

nyl.	sv.	fn.
hálda	hålla	halda
kálder	kall	kaldr

nyl. hám(b)loger: tafatt, otymplig; se nedan § 58 anm. 1.

nyl.	sv.	fn.
hámn	hamn	höfn (ö = a)
hám(b)ra	hamra	—
láud	land	land
sánd	sand	sandr
stránd	strand	strönd (ö = a)
hánd	hand	hönd (ö = a)
gángo [3])	gång	ganga
stánga	stånga	stanga

Anm. Denna förlängning tyckes dock vara en af målets mest oregelbundna företeelser, ty än inträder den, än icke; så har jag t. ex. hört lánger och langer, stáng och stang, bánd (vinculum) och band (vinxi) m. fl. a.

3) svenskt slutet å, fn. á, a, i några få ord, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
stá	stå	stá

[2]) Joh. Ernst Rietz' frånfälle omintetgjorde hans med längtan emotsedda lexikaliska verk öfver medeltidssvenskan, hvilket eljes utan tvifvel hade afhulpit denna ofta kända brist.

[3]) Om detta ord jfr Rydqvist Sv. Spr. L. II s. 209.

nyl. hárder	sv. hård	fn. harðr.
gá	gå	[gá] [4]).

§ 6. **é** (målets långa **e**) motsvarar:

1) svenskt slutet **e**, fn. **é**, t. ex.

nyl. brév	sv. bref	fn. bréf
grét	gret	grét
hét	het [hette]	hét.

2) svenskt ä, der detta i fornnordiskan motsvaras af **é** (i några få ord), t. ex.

nyl. lét	sv. lät	fn. lét
létter	lätt	léttr.

3) svenskt öppet **e** eller ä framför vissa konsonantförbindelser, dock icke alltid, t. ex.

nyl. éld	sv. eld [5])	fn. eldr
kéldo	källa	kelda
hénder	händer	hendr
vénda	vända	venda
lénger	längre	lengr.

Anm. Den erinran Aasen N. Gr. § 14 anm. gör i afseende å norskan att „det lukte E har et usædvanlig lidet Omraade, da det kun er et Tal af omtrent 40 Ord eller Rødder, hvori det med fuld Ret kan have Sted," gäller till fullo äfven beträffande nyländska allmogemålet, der man knappast

---

[4]) Något gá finnes icke i fornn., men de analoga fá, got. fahan, och stá, got. standan, samt de af dem utvidgade fanga och standa göra ett gá teoretiskt antagligt vid sidan af ganga.

[5]) Enl. Rydqvist Sv. Spr. L. IV s. 38 uttalas *eld* i Sverige med slutet e (alltså lika som i nyl. allm.-målet). I finländska svenskan ljuder det deremot öppet i likhet med det fn. ordet. Eget är att ordet ej i svenska medeltidsskrifter stafvas med *æ*, utan tillochmed stundom uppvisar *ee*, liksom till utmärkande af det slutna *e*-ljudet.

kan tillerkänna detsamma ens så stort område: dess rum innehafves vanligen af tveljudet ei, icke sällan med orätt, hvarom längre fram [6]). I Borgå socken användes é väl ofta nog, men begagnas der i stället för ø (det långa ö-ljudet), hvarom under denna bokstaf skall talas. I vestra delen af landskapet beror det tätare användandet af é för ei på målets der öfverhandtagande försvenskning. Jämnför hvad längre fram säges om diftongen ié.

§ 7. í (målets långa i) motsvarar:

1) svenskt slutet i, fn. í (stundom e, jú), t. ex.

nyl. kvíter	sv. hvit	fn. hvítr
hí, tí	hit, dit	—
ís	is	íss
(veder)íl	il	el
ríva	rifva	rjúfa.

2) svenskt öppet i, fn. í, t. ex.

nyl. mín, tín, sín	sv. min o. s. v.	fn. mín o. s. v.
tíma	timme	tími
grímo	grimma	[gríma]
dríster	dristig	(forne. þrîst)
frítt	fritt	—
kvítt	hvitt	fn. hvítt.

3) svenskt slutet e, fn. í, já, t. ex.

nyl. íkórn (neutr.)	sv. ekorn, ekorre	fn. íkorni
frídá	fredag	frjádagr
sí l. sía	se	sjá [7])
gín	gen	[gegn].

[6]) Så t. ex. höres likaså ofta greit, breiv, som grét, brév, jfr ofvan.

[7]) Detta är den fornnorska formen. Men enl. Liljegren Run-Urk. N:o 1953: sia, i dalska målet: siå (icke sjå) och i flere Sveadialekter höres si; jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I s. 119.

Anm. I Borgå socken begagnas í för ý, hvilket ljud der är okändt; se längre fram under denna bokstaf § 10 anm. 2.

§ 8. ó (målets långa o) motsvarar svenskt slutet o (någongång u), fn. ó, o, ú, t. ex.

nyl. sókn	sv. socken	fn. sókn
blómo	blomma	blómi
gós	gods	góðs
góm	gom	gómr
tómer	tom	tómr
stól	stol	stóll
ból, bórd	bord	borð
óst	ost	ostr
bónde	bonde	bóndi (= búandi)
skó (pl. skónar)	sko (pl. skor)	skór (pl. skór o. skúar)
bótt	bott	búit
ó (privativum [8])	o	ó l. ú
bólo	bula	bóla.

Anm. 1. Sannolikt tyckes mig att det långa ó fordom i nyländska målet vida mera än nu varit utträngdt af diftongen ou, hvilken nu allt mer och mer sällan höres, jfr nedan § 22.

Anm. 2. I ordet íkórn svarar nyl. ó mot sv. och fn. o.

Anm. 3. I pron. person. fem. hón uttalas det accentuerade o slutet, men kort, ett undantag, som sannolikt får

---

[8]) Ett annat *ó* finnes i målet, hvilket satt framför (vanl. mångstafviga) adjektiv tjenar till att *förstärka* betydelsen t. ex. óvanskápliger, óansénliger, óförkastliger, óförsumliger d. ä. mycket vanskaplig, ansenlig o. s. v. Detta *ó* är den forna förstärkningspartikeln *of* och i Nerike förekommer ó på samma sätt brukadt (Djurklou s. 1) samt i N. Ångermanland (Sidenbladh § 47).

tillskrifvas svenskans inverkan på målet. Äfven i adv. nó för nóg (jfr § 39) uttalas ó kort.

§ 9. **ú** (målets långa **u**) motsvarar:

1) svenskt slutet **u**, fn. **ú** eller **ó**, t. ex.

nyl.	nú	sv. nu	fn. nú
	úr(veder)	ur	úr (fint regn)
	bjúda	bjuda	bjóða
	skjúlo	(= bytta)	skjóla
	bjúr (i ortn.)	(= bäfver fsv. biur)	bjórr
	tjúr	tjur	þjórr.

Anm. Då icke ordet nú särskildt betonas, förkortas vokalen: nu.

2) svenskt öppet **u**, fn. **u**, framför vissa konsonantförbindelser (ehuru långtifrån regelbundet), samt äfven någon gång eljes, då svenska öppna **u** motsvaras af fn. **ú**, t. ex.

nyl.	grúnd (men äfven gronn)	sv. grund	fn. grunn
	sprúnd	sprund	—
	rúm	rum	rúm
	skúm	skum	skúm.

Anm. Flerestädes, isynnerhet i Esbo och Helsinge socknar, närmar sig också det långa **u**-ljudet mera till skriftspråkets **o** än till dess **u**.

§ 10. **ý** (målets långa **y**) motsvarar:

1) svenskt slutet **y**, fn. **ý**, **jó**, **jú**, t. ex.

nyl.	nýer	sv. ny	fn. nýr
	lýsa	lysa	lýsa
	ýla	dan. hyle	ýla
	frýsa	sv. frysa	frjósa
	fýra	fyra	fjóra (acc.)
	flýga	flyga	fljúga
	rýka	ryka	rjúka.

2) svenskt öppet **y**, fn. **ý** och **y** framför vissa konsonantförbindelser, (ehuru med många undantag) samt äfven någon gång eljes, då skriftspråkets öppna **y** motsvaras af fn. **ý** t. ex.

nyl. ýster	sv. yster	—
týnga	tynga	fn. þyngja
ýter, ýterst	yttre, ytterst	ýtri, ýztr
rýma	rymma	rýma
krýsa	kryssa	—

Anm. 1. Målets **ý** motsvarar svenskt slutet **u** allmänt endast i ordet tjýv l. týv: tjuf, dan. tyv, forne. þyf, för öfrigt här och der (mest i Pyttis socken), beroende på egendomligt uttal, t. ex. Gýd, jýs = Gud, ljus jfr Rydqvist Sv. Spr. L. IV sid. 86.

Anm. 2. I Borgå socken användes aldrig det långa **ý**, utan i dess ställe begagnas **í**. Denna egenhet finnes ock i Eibofolkets eller de estländska kust- och ö-svenskarnes mål, särdeles i Nuckö och Worms [9]), se Ruszwurm II sid. 297. T. ex.

---

[9]) Ruszwurm anser derför Worms i enlighet med en tradition bland öns bönder hafva blifvit befolkadt från Finland och närmast från de två nyländska socknarna Borgå och Kyrkslätt, samt anför som bevis för denna åsigts rigtighet likheten mellan nyländska allmogemålet och ö-svenskarnes språk samt de på Worms förekommande byanamnen Kerslätt, Borby (tidigare Borgeby) och Saxby (i Borgå socken finnes nämnligen ock ett Saxby). Jag vill visserligen ej helt och hållet förneka rimligheten af ett sådant antagande, helst dialekterna, särdeles i afseende å de så egendomliga och intressanta qvantitetsförhållandena, (dem dock Ruszwurm tyckes hafva missförstått jfr II § 403), verkligen hafva ganska stor likhet med hvarandra, men några inkast ville jag dock framställa, hvilka icke synas mig sakna sin vigt.

1. Bland ortnamnen på Worms förekommer en mängd, som icke i hela Nyland har ens en aflägsen motsvarighet, ehuru åtskilliga beteckna ställen af sådan beskaffenhet att de icke gerna pläga ombyta namn. Dit hör

nyl. (Borgå)	bí	E.sv. bî	sv. by	fn. býr
	líss, lídas	lî, lîes	lyss	hlýða
	stîra	stîra	styra	stýra.

Samma uttal af **ý** (såsom í) finnes på Island och Färöarne enl. HAMMERSHAIMB s. 240 samt på vissa ställen i Norge enl. AASEN N. Gr. § 125. Redan i fornspråket finner man förvexling af **ý** och **í**: lýf för líf, fíkr för fýkr, sínysk för sýnisk, skýra för skíra, jfr GISLASON § 69, 2. I uppländska dialekten förekommer **y** för **i** enl. WAHLSTRÖM sid. 5, och äfven i Nyland (i Pyttis socken isht) höres svýn för svín, klýva för klíva.

§ 11. **å** (målets långa å) motsvarar:

1) svenskt slutet **å**, fn. **a** och **á**, t. ex.

nyl. åka		sv. åka		fn. aka

t. ex. det på Worms vanliga namnet på *udde* „skåda:“ Klubbeskådan, Krubboskådan, Båfsålskådan, Stôrnäteskådan, samt på *åker* „gâda:“ Äwurstgâda, Bâkvestergâda o. fl., hvilka aldrig höras i Nyland.

2. I vårt mål saknas helt och hållet de på Worms (likasom i Estlands öfriga svenska trakter) förekommande egendomliga ljuden *fh, lj, l'* (breit und dem *r* sich nähernd II s. 297), *s̊* (fast wie *sch* II s. 298), *sh* (ähnlich dem franz. *ge* II s. 298) och *sh'* (etwa wie das engl. *th* ibd.), *w'* (sehr weich wie im Englischen ibd.). Likaså äro i Nyland åtskilliga af Eibofolkets ljudutbyten alldeles obrukliga eller ganska ovanliga (t. ex. *y* för sv. *u, w* och *f* för *g* och *k* framför *t, ch* för *f* framför *t*, bortfallandet af *t* framför *w* och *w's* skärpning till *f* i förljud, anlaut). Läggas till dessa nog stora olikheter den myckenhet af för estländska svenskan egendomliga, för en nyländing alldeles obegripliga dialektord, som återfinnes i RUSZWURMS Glossar, så torde den frågan icke utan stort skäl kunna göras: tyder likheten mellan nyländska och estsvenska allmogemålen på en utvandring från Nyland, eller äro icke snarare beröringspunkterna mellan målen (förnämligast: likhet i qvantitetsförhållanden, hårdt uttal af *g* och *k* äfven framför veka vokaler, aspiration af *h* i förljud, rikedom på diftonger) alla af den art, att de utan möda kunna förklaras af de bägge målens ålderdomliga karakter och deraf beroende likhet med nordens fornspråk?

nyl.	sv.	fn.
årder	årder	arðr
gål, gård	gård	garðr
såg (subst.)	såg	sög (ö = a)
så (præt. af sí)	såg	sá
ål	ål	áll
låta	låta	láta

Anm. 1. I orden bån och flån motsvarar nyl. å sv. (och i det förra äfven fornn.) **a**: barn; jfr nedan bland konsonantförbindelser, § 51.

2) svenskt öppet **å**, fn. **á**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
åska	åska	[áss aka]
åtta	åtta	átta
smått	smått	smátt
fått	fått (obr. i Sverige)	fátt
spådd, spått	spådde, spått	spáði, spát.

Anm. I st. f. det nyss anförda åska har jag alltid hört oska, men enl. trovärdig uppgift finnes formen åska i Kyrkslätt socken.

§ 12. **ä** (målets långa ä) motsvarar svenskt **ä**, fn. **a, é, æ**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
tär	där (skrifs der)	þar
gärna	gärna (gerna)	gjarna
fjäl, fjärd	fjärd	fjörðr (ö = a)
knä	knä	kné
hjär	här	hér
kärer	kär	kærr
läsa (claudere)	läsa (låsa)	læsa.

Anm. Målets ä motsvarar svenskt **å**, fn. **e**, i fräga, sv. fråga, fn. fregna.

§ 13. **ø** (målets långa ö) motsvarar:

1) svenskt slutet **ö**, fn. **œ**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
bøle (i ortn.)	böle (i ortn.)	bœli

nyl. bøn	sv. bön	fn. bœn
drøg: arbetssläde, jfr fn. adj. drœgr: som drages		
døma	sv. döma	fn. dœma
bløda	blöda	blœða
føra	föra	fœra.

Anm. Några enstaka exempel finnas uppå att målets ø motsvarar äfven andra vokaler i fornn. än œ, de flesta i svenskan öfvergångna till öppet ö, men som de äro ganska få, kunna de icke betraktas annorlunda än som anomalier eller undantag. Sådana äro:

nyl. tøga	sv. töja (äldre töghia)	fn. tegja
drøga sej	dröja (ä. dröghia)	drýgja
sjø	sjö	sjór, sær
gløma	glömma	gleyma
gøma	gömma	geyma.

Några flere ord, i hvilka diftongen **ey** motsvaras af målets **ø**, kunde uppräknas, men som i de flesta fall detta tveljuds nyländska motsvarighet **öi** ännu fortlefver, måste jag betrakta **ø** såsom en i nyare tider införd oegentlighet, den der dock ju mer målet sträfvar att närma sig skrift-svenskan alltmer kommer att få öfverhanden, likasom också diftongen **öu** utplånas af det enkla **ø**. Alltså har **ø**, i likhet med det långa **é**, ett egentligen ganska litet område i nyländskan och måste i likhet med denna vokal betraktas endast som ett öfvergångsljud hvarhelst det inkräktat på det gebit, som tillkommer andra sjelfljud, främst **öu** och **öi**. Jfr Aasen N. Gr. §§ 23 och 24, samt här nedan om diftongen **yø**.

2) svenskt öppet **ö** framför vissa konsonantförbindelser, t. ex.

nyl. bønder	sv. bönder	fn. bœndr
bøldo (äfven bolda)	böld	fsv. byld

nyl. køld	sv. köld	fsv. kyld, fn. kuldi	
børdo	börda	fn. byrðr.	

Anm. I Borgå socken användes långt **é** i st. f. **ø**, som der aldrig höres, likasom i den estländska svenska munarten. Jfr Ruszwurm II sid. 299. T. ex.

nyl. (Borgå) bén	E.sv. bên	sv. bön	fn. bœn
séter	sêt	söt	sœtr
féter	fêtro	fötter	fœtr.

Men ej blott det svenska **ö**, som uppstått af fn. **œ**, utbytes i Borgå mot **é**, utan ofta äfven de ö-ljud, som i fn. motsvaras af diftongerna **au** och **ey** och som i målet enligt regeln motsvaras af tveljuden **öu** och **öi**, se dessa. Så tyckes äfven fallet vara i Estländska svenskan, trots Ruszwurms uppgift (Eibof. II sid. 298): „das schwed. **ö**, wenn es aus dem altnord. **au** entstanden ist, lautet durchgehens **au** zuweilen **äu**; wo **ö** aus **ey** stammt, bleibt **ei** oder **ai**.“ Jag anför några ur Ruszwurms arbete hemtade exx. jämnte deras motsvarigheter i nyländska målet, sådant det talas i Borgå socken.

nyl. (B.) réder	E.sv. rêan (II s. 305)	sv. röd	fn. rauðr	
éron, éror	êran (II s. 317)	öron	eyru	
bré	bré (II s. 319)	bröd	brauð	
déd (subst.)	dé (II s. 320)	död	dauði	
trést (upa)	trest (II s. 356)	(för)trösta	treysta.	

Dock kan i allmänhet sägas att såväl i Borgå-munarten som i Estländska svenskan diftongerna **öu (au)** och **öi (ei)** i regeln motsvara de fornnordiska tveljuden, och att é-ljudet, likasom annorstädes ø-ljudet, i dessa fall är en öfvergång till skriftsvenskan.

---

§ 14. **a** (målets korta **a**) motsvarar:

1) svenskt slutet **a**, fn. **a**, **e**, t. ex.

nyl. tala	sv. tala	fn. tala	

nyl.	skada (subst.)	sv.	skada (skade)	fn.	skaði
	fat		fat		fat
	va, vara		vara		vera
	bara		bara		jf. berr.

2) svenskt öppet **a**, fn. **a**, **e**, t. ex.

nyl.	svalt (præt. af svelta)	sv.	svalt	fn.	svalt
	valter (af velta: ostadig; om båtar)				valtr
	kvalp	sv.	hvalp		hvelpr
	kvart		hvart		hvert
	knapper		knapp		hneppr
	gamal		gammal		gamall
	slada		sladda		—
	vatn		vatten		vatn
	hamar		hammare		hamarr

Anm. 1. I vissa subst. och adj. ändelser svarar **a** mot svenskt **e**, hvarom skall utförligare talas i formläran.

Anm. 2. I infinitivändelsen hos verben och i adjektivens pluraländelse samt svaga böjningsform elideras **a** nästan städse, jfr formläran §§ 65, 1 och 79, 1 och 2.

Anm. 3. Af § 5, 2 anm. synes att målets korta **a** stundom motsvarar öppet sv. **å**, fn. **a**, t. ex.

nyl.	langer	sv.	lång	fn.	langr
	stang		stång		stöng (ö = a)
	tranger		trång		þröngr (ö = a)

§ 15. **e** (målets korta **e**) motsvarar:

1) svenskt slutet **a**, fn. **a** (sällan), t. ex.

nyl.	ledu	sv.	lada	fn.	hlaða
	trenu		trana		trana
	tresu		trasa		—

2) svenskt slutet **e**, fn. **e**, **i** (sällan), t. ex.

nyl.	spegil (äfven spegel)	sv.	spegel	fn.	spegill
	segel (äfven sigel)		segel		segl

nyl. spela (äfven späla)	sv. spela	—
leva (äfven liva)	lefva	fn. lifa

3) svenskt öppet **e**, fn. **a, e (i, ei)**, t. ex.

nyl. bjellro (äfven bjéldro)	sv. bjellra	fn. bjalla
mest	mest	mestr
menn	men	en
elva	elfva	ellifu
femm	fem	fimm
kemm, kvemm	hvem	hveim

Anm. 1. Dessutom motsvarar målets korta **e** svenskt öppet **e**, fn. **i** i åtskilliga ändelser. Dock om **e** borde vara ändelsens slutbokstaf, t. ex. i præt. af 2:dra och 3:dje svaga konjugationen, bortfaller det alltid; t. ex. brend, tenkt, gródd = brände, tänkte, grodde.

Anm. 2. Målets korta **e** motsvarar någongång svenskt slutet **i**, fn. **e**, t. ex. geva, sv. gifva, fn. gefa.

Anm. 3. Likaså motsvaras svenskt öppet **i**, fn. **i**, af målets korta **e** i pron. poss. masc. och neutr. sing. menn, tenn, senn, mett, tett, sett.

4) svenskt slutet **ä**, fn. **e, a**, t. ex.

nyl. skera	sv. skära	fn. skera
veva	väfva	vefa
net	nät	net
lesa (legere)	läsa	lesa
bjera, bera	bära (fsv. biæra)	bera
tjeru	tjära	tjara.

5) svenskt öppet **ä**, fn. **a, e, (i, æ)**, t. ex.

nyl. veksa	sv. växa	fn. vaxa
slekka	släcka	slökkva (ö = a)
erja	ärja	erja
epel	äple	epli
bekk	bäck	bekkr

nyl. beter	sv. bättre	fn. betr
venn	vän	vinr
sell	säll	sæll.

Anm. I Borgå socken motsvarar kort **e** svenskt öppet **ö**, hvarom se nedan § 20, 1.

§ 16. **i** (målets korta **i**) motsvarar:

1) svenskt slutet **e**, fn. **e**, **i**, **í**, **y**, t. ex.

nyl. sigel (äfven segel)	sv. segel	fn. segl
vid	ved	viðr
liva (äfven leva)	lefva	lifa
sinu	sena	sina, sin
finu	fena	fsv. fina
bita	beta	fn. biti [10])
sidan	sedan	síðan
sidermeira	sedermera	síðarmeirr
svidja	svedja	svíða
nidra	nedre	fsv. niþri
idan	eder	fsv. iþarr fn. yðarr.

2) svenskt öppet **e**, fn. **i**, t. ex.

nyl. vit	sv. vett	fn. vit
viku	vecka	vika
strik	streck	strik
tin	tenn	tin
skip	skepp	skip
vita (bulvan, nätflöte)	vette	viti (tecken)
imillan	emellan	í millum
brinska	vrenska	—

[10]) Det fn. biti och målets bita betyda icke blott en beta, utan äfven en bjelke eller ett bräde, som går tvärsöfver ett fartyg eller en båt, förbindande ett bands tvenne upprättstående ändar; jfr Fritzner om biti.

Anm. I åtskilliga ändelser, (2 pers. plur. imperat., præt. part. af de st. verben, vissa ändelser i passivum, adjekt. afledningsändelsen **in** samt bestämda art.) motsvarar målets **i** alltid eller i vissa fall svenskt öppet **e**, fn. **i**, hvarom se längre fram i formläran; t. ex.

nyl. farin	sv. faren	fn. farið fsv. farin
lesin, lesi	läsen, -et	fn. lesin, -it
lesis, lasist	läses, lästes	lesist, lasist
galin	galen	galinn
markin	marken	mörkin
taki	taket	þakit

3) svenskt slutet **i**, fn. **i**, **í** (sällan), t. ex.

nyl. vider (præp.)	sv. vid	fn. viðr, við
slikan	slik	slíkr
mi, ti, si (pron.)	mig, dig, sig	mik, þik, sik.

4) svenskt öppet **i**, fn. **i**, **e**, t. ex.

nyl. fisk	sv. fisk	fn. fiskr
illa (vb. o. adv.)	illa (adv.)	illa (vb. o. adv.)
vinna	vinna	vinna
kiling	killing	kiðlingr
sima	simma	svima
sita	sitta	sitja
vitja	vitja	vitja
vinter	vinter	vetr
brinna	brinna	brenna.

Anm. 1. Några få ord finnas, hvilkas stamvokal i målet är **i**, men i svenskan en annan än de i ofvanstående punkter angifna, t. ex. bitna = bottna; ita (l. eta) = äta, jfr got. itan; tidan = dädan.

Anm. 2. I Borgå socken begagnas **i** för **y**, hvarom se nedan § 19, 4 anm.

§ 17. **o** (målets korta o) motsvarar:

1) svenskt slutet **o**, fn. **o**, (högst sällan), t. ex.

nyl.	orm	sv.	orm	fn. ormr
	okse		oxe	uxi.

2) svenskt öppet **o**, fn. **o, (ó, u, au)**, t. ex.

nyl.	domna	sv.	domna	fn. dofna
	lokka		locka	lokka
	koppar (pl. af kopp)		koppar	koppar
	kopar (cuprum)		koppar	kopar
	bora		borra	bora
	flota		flotta (e)	floti
	koma		komma	koma
	bolster		bolster	bólstr
	brona (l. bruna)	fsv.	bruni: brånad	bruni
	somar (l. sumar)	sv.	sommar	sumar
	bryllop		bröllop	brúðhlaupr.

3) svenskt slutet **u**, fn. **o, ó, u**, (sällan), t. ex.

nyl.	bod	sv.	bud	fn. boð
	sola		sula	sóli
	doga		duga	duga
	molna		mulna	—

4) svenskt öppet **u**, fn. **o, u**, t. ex.

nyl.	odd (l. udd)	sv.	udde	fn. oddr
	otter		utter	otr
	rotna (l. rutna)		ruttna	rotna
	klobbo		klubba	klubba
	loft		lukt	lukt
	sond (l. súnd)		sund	sund.

Anm. I en mängd ord har målet omvexlande **o** och **u** t. ex. mosa och musa, sond och súnd (**ú** i st. f. **u** i ans. till konsonantförbindelsen **nd**), somar och sumar, brotas och brutas, pota och puta, odd och udd, sporar och spurar, rotna

och rutna, dropa och drupa, klokko och klukko m. fl. Fornsvenskan utbyter likaledes ganska ofta dessa korta sjelfljud mot hvarandra t. ex. domfnadhir och dumnaþo, hærtoghi och hærtughi, skoli och skuli, ikorni och ikurni: exempel i mängd finnas samlade i Rydqvists Sv. Spr. L. IV sid. 61 f. och 71 f. Deremot är i fornnorskan denna vexling mellan **o** och **u** mindre vanlig, t. ex. sonr och sunr. I vårt nuvarande svenska skriftspråk äro merendels formerna med **o** antagna och dertill visar äfven nyländska allmogemålet benägenhet, hvarför, då tal blir om vokalen **u**, exempel på de hithörande orden icke vidare komma att anföras.

5) svenskt slutet **å**, fn. **o**, **u**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
sprota	språte	sproti
boga	båge	bogi
dona (l. duna, tonare)	dåna	dynja (y = o)
fola	fåle	foli
for n. och fora f.	fåra	for
hol	hål	hol
knoda	knåda	knoða
loga (vb. & subst.)	låga, -e	loga / logi
moka	måka	moka
nogan, nogon	någon	nokkurr
posa (l. pusa)	påse	posi
pota	påta	—
roga	råge	hroki
skoda	skåda	skoða
skora	skåra	skor
spor	spår	fsv. spor
stroka (l. struka)	stråke	
trog	tråg	fn. trog
rog	råg	rugr.

Anm. I de få ord, der det svenska slutna å-ljudet, motsvarande fn. **o, u,** i skrift återgifves med **o,** (t. ex. fogel, kol, konung, son), är det sjelffallet att målets korta **o** motsvarar detta, alldenstund ju äfven de uppräknade orden (och dessutom åtskilliga andra af samma art) rätteligen böra i svenskan stafvas med **o,** icke med **å.**

6) svenskt öppet **å,** fn. **a** (sällan), t. ex.

nyl.	fonga	sv. fånga	fn. fanga
	vomb	våmb	vömb (ö = a)

7) svenskt öppet **ö,** fn. **o** (sällan), t. ex.

nyl.	torst	sv. törst	fn. þorsti
	tors	törs	þori
	boldo (äfven bøldo)	böld	—
	blotna	(blötna)	blotna
	troskol	tröskel	þresköldr.

Anm. 1. I andra svaga deklinationens substantiv svarar ändelsen **o** (i vissa fall under den äldre formen **u**) mot svenskans **a,** hvarom se längre fram i formläran.

Anm. 2. I adj. ändelserna -ig, -igt, motsvaras sv. **i** ganska ofta af målets **o, u;** t. ex. hungroger, hungrot; lurvoger, lurvot; viluger, vilut; híroger, hírot; bånoger, bånot, dock äfven barsloger eller barsliger. I ordet tom svarar målets **o** mot sv. **e:** dem, fn. **ei:** þeim (dat. plur.).

§ 18. **u** (målets korta **u**) motsvarar:

1) svenskt öppet **o,** se § 17, 4 anm.

2) svenskt slutet **u,** fn. **a, o, u, ú,** t. ex.

nyl.	huvu	sv. hufvud	fn. höfuð (ö = a)
	stuvu	stuga	stofa
	smulu	smula	moli
	furu	fura	fura
	tu	du	þú.

3) svenskt öppet **u**, fn. **o**, **u**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
muld	mull	mold
rutin	rutten	rotinn
brunn (äfven bronn)	brunn	brunnr
tunno	tunna	tunna
kuna	kunna	kunna
fuller	full	fullr
hungroger	hungrig	hungraðr
up, upa	uppå, på	uppá.

4) svenskt öppet **ö**, fn. **u** (högst sällan), t. ex.

nyl.	sv.	fn.
sundá	söndag	sunnudagr
sunder	sönder	sundr

Anm. 1. I huld och full præt. ind. af hálda och falla svarar **u** mot sv. öppet **ö**: höll, föll, fn. **é**: hélt, féll. Detta är så mycket märkligare som beslägtade germaniska språk icke bilda præteritum af dessa verb genom någon vokal ur u-klassen, men nyländskan står häri bland svenska dialekter icke ensam, jfr Sidenbladh § 13, Elmgren sid. 157.

Anm. 2. Om **u** som subst. ändelse motsvarande skriftspråkets **a** jfr § 17, 7 anm. 1.

§ 19. **y** (målets korta **y**) motsvarar:

1) svenskt öppet **u** allmänt endast i ordet yti = uti (dock ej i vestra delen af landskapet) och högst sällan, man kan nästan säga endast hos en och annan individ (mest i Pyttis), i några få andra ord t. ex. jyst, hyvu, styvu = just, hufvud, stuga. Äfven i fornspråket har man exempel på att vokalerna **u** och **y** vexla i samma ord, t. ex. skunda och skynda. Jfr Rydqvist Sv. Spr. L. IV s. 75.

2) svenskt öppet **y**, fn. **y**, **i**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
bryggo	brygga	bryggja
bygga	bygga	byggja
flytta	flytta	flytja

nyl.	knykka	sv. knycka	fn. hnykkja
	kyrko (äfven körko)	kyrka	kirkja
	lykko	lycka	lykka
	lyfta	lyfta	lypta
	myky (adv.)	mycket	mikit
	rygg	rygg	hryggr
	stykk	stycke	stykki.

3) svenskt slutet **ö**, fn. **y** (sällan), t. ex.

nyl.	yvi	sv. öfver	fn. yfir
	yglo	ögla	[jfr ygla vb. rynka]
	gys	gös	fsv. gyus
	mygla	mögla	fn. mygla
	stydja	stödja	styðja.

4) svenskt öppet **ö**, fn. **y, ý (jó, o)**, t. ex.

nyl.	tryska	sv. tröska	fn. þryskva
	syrpo	sörpa	syrpa
	sykndá	söckendag	sykndagr
	lyss (pl. af lús)	löss	lýss
	myss (sing. & plur.)	möss	mýss (pl.)
	ymsa	ömsa	fsv. ymsa
	ynko	ömkan	—
	bysso	bössa	byssa
	mysso	mössa	myssa
	bryst	bröst	fn. brjóst
	ypin	öppen	fsv. ypin fn. opinn
	ypna	öppna	fsv. opna.

Anm. I Borgå socken uttalas **y** som **i**. Denna förvexling af de båda vokalerna förekommer också i estländska svenskan (Ruszwurm II), samt i Helsingemålets hufvudsocknar Delsbo och Bjuråker (Säve de st. vb. i Dal. o. Gotl. s. 24). Likaså på Island, Färöarne och i vissa trakter af

Norge (Aasen N. Gr. sidd. 21 och 22). Äfven redan i fornspråket: exx. þikkja och þykkja, ifir och yfir, þriskja och þryskva. I svenska medeltidsskrifter står ofta **y** för **i** och **i** eller **ij** för **y**.

§ 20. **ö** (målets korta ö) motsvarar:

1) svenskt öppet **e** (ä) framför **l** och **m** med efterföljande konsonant, dock ej alltid, t. ex.

nyl. jölpa	sv. hjelpa	fn. hjálpa
stjölpa	stjelpa	fsv. stiælpa
stjölk	stjelk	fn. stilkr
töln	teln	—
Hölsing	Helsingfors	—
hölft	hälft	helfð
jömt	jämnt	jafnt
sömber	sämre	fsv. sæmbri.

Likaså på vissa ställen i Uppland, i Stockholmstrakten och i Dalarne enl. Rydqvist Sv. Spr. L. IV s. 99, samt i Bohuslän enl. Holmberg II s. 60. I fornn. ombytas ofta nog **ö** och **e**, hvartill Gislason Oldn. Forml. § 56 anser grunden vara dessa vokalers slägtskap, emedan båda framkomma genom omljud af **a**. Äfvenså i mht., fastän ej ofta (in einzelnen seltnen oder schlechten reimen, Grimm D. Gr. 1^3 s. 155). I danska såväl äldre skrifter som allmogemål förekommer samma ljudskifte, Kok § 17. — I Borgå socken användes kort **e** öfverallt, der målet har kort **ö**. Likaså i Estländska svenskan enl. Ruszwurm II, och i vissa norska dialekter, Aasen N. Gr. § 125.

2) svenskt öppet **o**, fn. **ó**, **u**, t. ex.

nyl. gölv	sv. golf	fn. gólf
möln	moln	—
törka(vb. o. subst.)	torka	þurka
törvid	torrved	[þurr, viðr].

Anm. Detta ljudskifte förekommer högst sällan och knappt nog i flere ord än de anförda: äfven dessa uttalas oftare med **o**. Att **ö** här endast är ett grumligt uttal af **o** (troligen förorsakadt af den följande konsonantförbindelsen) visas äfven deraf att i Pernå socken, der **g** eljes alltid uttalas vekt framför veka vokaler, (hvarom se nedan), ordet gölv, som jag just der antecknat, uttalas g̊ölv, icke jölv.

3) svenskt **y**, slutet och öppet, (högst sällan), t. ex.

nyl. hövla	sv. hyfla	—
grömmer	grym	fn. grimmr
ömnoger	ymnig	—

4) svenskt **ö**, slutet (sällan) och öppet (allmänt), fornn. **y (e, o, u, ö)**, t. ex.

nyl. dör	sv. dörr	fn. dyrr
följa, fölga	följa	fylgja
för	för	fyr
lögn	lögn	lygð, lygi
lömsker (l. lymsker)	lömsk	lymskr
mörker (adj.)	mörk	myrkr
sörja, sörga	sörja	syrgja
övra, överst	öfre, öfverst	efri, efstr
skölja	skölja	(skola)
skörd	skörd	fsv. skyrþ fn. skurðr
göra	göra	göra, gera.

b) Diftonger.

§ 21. Den första af svenska språkets utvecklingsperioder räknar N. M. Petersen (d. D. N. og Sv. Spr. Hist. bd 2 sid. 149) från språkets skilsmessa från fornnordiskan, eller från den äldsta runstensålderns slut till omkring år 1250.

I de svenska landskapslagarne (åtminstone den äldsta handskriften af Vestgötalagen) hafva vi från denna period en litteratur, som fullt ut sätter oss i stånd att bedöma språkets dåvarande tillstånd: äfven har fältet blifvit bearbetadt af SÄVE i en upplysande afhandling: „om språkskiljaktigheterna i svenska och isländska fornskrifter.“ En ibland de förnämsta och mest karakteristiska olikheterna befinnes vara saknaden i fornsvenskan, sådan hon visar sig i landskapslagarna, af de ännu i det äldsta runspråket vanliga diftongerna, hvilka endast i Gutalagen bibehållit sig. Att de dock äfven i andra svenska landskap haft sig ett vidsträckt område tillmätt synes, utom af runstenarnes vittnesbörd, också af åtskilliga ännu i dag lefvande allmogemål [11]), hvilka alltså i detta afseende bibehållit en forntrognare karakter än svenskan tillochmed i hennes äldsta utvecklingsstadium. Ett ibland dem är också det, som jag företagit mig att här närmare belysa, och det nyländska målets rikedom på diftonger står i jämnbredd med eller kanske öfverträffar de andras. Dialektens allt mer öfverhandtagande sammansmältning med det allmänna svenska talspråket har dock redan också på detta område anstält stora förödelser och i väsendtlig mon försvårat möjligheten att för hvarje enskildt fall påträffa det forntrogna och rätta.

§ 22. Följande 7 diftonger finnas i nyländska allmogemålet:

ei, ié, ou, uå, yø, öi och **öu.**

Af dessa äro dock **ié, uå, yø** och säkerligen också **ou** att betrakta såsom senare utväxter på dialekten, enär de sakna motsvarighet i fornspråket. De förekomma ej heller (med undantag af **ou**) öfver hela landskapet, utan endast i

11) Sådana äro isynnerhet: Dalskan, Gotländskan, Vester- och Österbottniskan, Nyländskan och Estländska svenskan.

Sjundeå socken och angränsande del af Kyrkslätt socken, bägge i Raseborgs östra härad. Diftongen **uå** förekommer dock ännu i en annan socken, som, eget nog, ligger 15 till 16 svenska mil från dessa bägge, nämnligen Pyttis, hörande till Kymmene härad: **ié** och **yø** höras der visserligen ock, men icke så allmänt, emedan **ei** och **öu** qvarstå derstädes ännu.

Tveljuden **ié, uå** och **yø** torde sålunda endast vara att anse såsom ett för vissa trakter egendomligt uttal af de enkla (slutna, långa) vokalerna **é, å** och **ø**. Beträffande diftongen **ou** är väl rättast att göra samma slutsats, emedan han i fornspråket motsvaras af den enkla, slutna vokalen **ó** [12]): dock torde han fordom, enligt gammalt folks utsaga, varit långt mera brukad i målet än nu, då det långa **ó** kommit sig mera till heders. I några afsides belägna orter, såsom Lappträsk och några nordliga byar i Strömfors, höres **ou** ännu temligen allmänt.

Enligt det ofvan sagda motsvarar alltså:

§ 23. Diftongen **ié** svenskt slutet **e** och utgör, likasom detta, merendels ett öfvergångsljud från fornspråkets och det egentliga målets **ei**, t. ex.

nyl. (Sj.)	sv.	nyl. o. fn.
griét	gret	grét
stién	sten	stein
miéna	mena	meina
ién, ié̊t	en, ett	ein, eitt
briéder	bred	breider, breiðr.

12) Rask Anvisn. s. 11 angifver visserligen uttalet af *ó* hafva varit nästan som en diftong, *ov*, men med Grimm D. Gr. 1^3 s. 465 anser jag *ó* = *oo*. Munch og Unger det oldn. Sprogs Gr. (tr. 1847) s. 4 angifva, i likhet med Rask, uttalet af *ó* såsom *ov*, men Munch i sin Fsv. o. Fn. Sprb. s. 12 (tr. 1849) tyckes ha öfvergått till Grimms åsigt och förklarar att *ó* uttalas som *o* i svenska *sko, bro*. Äfven Gislason § 19 är af samma mening och jämnför *ó* med danskt *o* i *Blod*, „dog noget dunklere eller dybere.“

Anm. I Österdalarne förekommer enligt Rydqvist Sv. Spr. L. IV sid. 142 f. ofta ie som omkastning af ei samt enl. Wahlström sid. 5 äfven i Uppland. Det fornn. é uttalas af isländingarne nuförtiden som je och Gislason Oldn. F. § 21 menar detta uttal hafva funnits till redan omkring år 1200. I Sønderjylland finnes likaså diftongen ié motsvarande det långa e, jfr Kok § 20.

§ 24. Diftongen **uå** motsvarar svenskt långt å, t. ex.

nyl. (Sj. o. Pyt.)	uåka	nyl. o. sv. åka	fn. aka
	fuår	får	fár
	guål	gål, gård	garðr
	luåta	låta	láta.

Anm. På svenska ön Runö i Liffland finnes äfvenledes diftongen uå eller, om man så vill, samma egendomliga uttal af det långa å. Jfr Ekman Beskrifn. om Runö sid. 63 och Ruszwurm II § 403.

§ 25. Diftongen **yo** motsvarar svenskt slutet ö och utgör oftast, likasom detta, ett öfvergångsljud från fornspråkets au och ey, det forntrognare nyländska allmogemålets öu och öi. T. ex.

nyl. (Sj.)	fyøra	sv. föra	nyl. føra	fn. fœra
	byøla	böla	böula	(jf. baula)
	syøp	söp	söup	saup
	hyø	hö	höi	hey
	ryøk	rök	röik	reykr.

Anm. Ett något så när liknande tveljud tyckes finnas på Runö nämnligen uö, enl. Ekmans nyssciterade Beskr. s. 63. Ruszwurm, som dock eger långt större sakkännedom, nämner derom intet.

§ 26. Diftongen **ou** motsvarar svenskt slutet o, t. ex.

nyl.	bouk	sv. bok	fn. bók
	boul	bord	borð

nyl.	sv.	fn.
gjourd	gjort	gjört
houro	hora	hóra
kouko	koka (subst.)	—
krouk	krok	krókr
moudro	moder	móðir
rouliger	rolig	—
toukoger	tokig	—
stour	stor	stórr.

Anm. 1. I flere ord än de nu anförda tror jag mig knappast hafva hört denne diftong, ehuru han tyckes vara temligen allmänt utbredd öfver landskapet, hvilket gör det sannolikt att han fordom varit oftare använd än nu, jfr ofvan § 22. Äfven i alla de uppräknade orden är **ó** redan vanligare än **ou**.

Anm. 2. Denne diftong saknar icke spridning: han förekommer i Skåne, Halland, Blekinge och Gotland enligt Rydqvist Sv. Spr. L. IV s. 112, i Vesterbotten enl. Widmark s. 13, i Vestergötland enl. Hof s. 38, på Färöarne enligt Hammershaimb s. 239, i Pargas socken i Åbo län enl. Elmgren s. 155, i Österbotten enligt muntliga meddelanden.

§ 27. Diftongen **ei** motsvarar:

1) svenskt **e**, der detta uppstått af fn. **ei**, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
bein	ben	bein
beit (vb. o. subst.)	bet, bete	beit
breider	bred	breiðr
deila	dela	deila
dreiv	dref	dreif
ein, eit	en, ett	einn, eitt
fleir l. fleira	flere	fleiri
freista	fresta	freista
grein	gren	grein
greip (vb. o. subst.)	grep, grepe	greip

nyl.	sv.	fn.
heim, heima (adv.)	hem, hemma	heim, heima
heiter	het	heitr
kveit	hvete	hveiti
leider	led	leiðr
leika	leka	leika
meir l. meira	mer, mera	meirr
reip	rep	reip
reiso	resa	reisa
reid	red	reið
skeid	sked	skeið
skein (vb.)	sken	skein
sleiv	slef	sleif
steika	steka	steika
stein	sten	steinn
streid	stred [13])	—
skreik	skrek [14])	—
sveitoger	svettig	sveitugr
tein	ten	teinn
veit	vet	veit.

2) svenskt slutet **e**, fn. **é**. Jfr derom § 6, anm.

Anm. 1. Vid sidan af den äkta diftongen **ei** förekommer ett liknande ljud, som kunde tecknas **ej**, hvilket intet har med **ei** att skaffa, utan har uppstått genom vokalens sammansmältning med ett efterföljande **g**, särdeles i de socknar, der detta medljud uttalas vekt, hvarom nedan; t. ex. seja af fsv. sæghia, veja af fsv. væghia o. fl. Dessutom i vestra delen af landskapet pronn. perss. mej, dej, sej, hvilka förekomma jämnte ett par andra former, se bland pronomina.

Anm. 2. Diftongen **ei**, motsvarande det fn. **ei**, har ett ganska vidsträckt område i nyländskan och förekommer

[13]) Jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I, sidd. 215 och 507.

[14]) Jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I, sid. 218.

äfven i åtskilliga andra nordiska allmogemål, ehuru med mångskiftande uttal. Han återfinnes i Estland enl. Ruszwurm II s. 311 (fn. **ei** = **ai** l. **ei**), på Gotland enligt Säve Bem. over Gotl. s. 248 (**ei** = **ai**), i Vesterbotten enl. Widmark s. 12 (**ei** = **ai**), i Södra Möre enl. Linder s. 5 (**ei** = **äj, oj**), i Halland enl. Möller s. IX (**ei** = **aj, åj** l. **äj**) och enl. Colliander s. 9—11, i Skåne, Blekinge och Jämtland enl. Rydqvist Sv. Spr. L. IV s. 141, i Vestergötland (Elfsborgs län) enl. Hof s. 26 (**ei** = **ai**), i Värend enl. Hyltén-Cavallius s. 4 (**ei** = **oj**), i Finveden (Småland) enl. nyss cit. förf. s. 4 (**ei** = **aj**), ställvis i Dalarne (Lima s:n **ei** = **ei**) enl. Dalarnes Fornminnesförenings årsskrift 1867 s. 111 f., i Pargas socken i Åbo län enl. Elmgren s. 155, i Österbotten enl. muntliga meddelanden. I Norge motsvarar **ei** det fn. **ei** enl. Aasen N. Gr. § 26 och på Färöarne enl. Hammershaimb s. 241 svara **aj** och **oj** mot fn. **ei**.

§ 28. Diftongen **öi** motsvarar svenskt **ö**, der detta uppstått af fn. **ey**. T. ex.

nyl.	sv.	fn.
höi	hö	hey
köira	köra	keyra
röi	rö l. rör	reyrr
röik	rök	reykr
tröiter	trött	þreyttr
töi(veder)	tö(väder)	þeyr
öi	ö	ey
öir	ör	eyrr
öira	öra	eyra.

Anm. 1. Jämnte den äkta diftongen **öi** förekommer ett liknande ljud, **öj**, som dock egentligen icke är någon diftong, utan uppstått genom vekt uttal af ett efterföljande **g** (jfr ofvan § 27 anm. 1). Detta förekommer visserligen företrädesvis i de socknar, der **g** uttalas vekt (se nedan § 35),

t. ex. dröja, fsv. dröghia, i medlersta Nyland drøga; töja, fsv. töghia, i medl. Nyland tøga, men vissa ord finnas, der **öj** höres öfverallt i landskapet t. ex nöjder, fröjd, böja. I Borgå höres **ej** i enlighet med § 20, 1.

Anm. 2. Äfven i åtskilliga andra nordiska allmogemål motsvaras det fornn. **ey** af en diftong, hvilken tyckes ljuda olika på olika orter. Så i Estland enl. Ruszwurm II sid. 311 (fn. **ey** = **ei, ai**), i Vesterbotten enl. Widmark sid. 12 (**ey** = **oi**), på Gotland enl. Rydqvist Sv. Spr. L. IV sid. 147 (**ey** = **åi**), samt Säve Bem. over Gotl. s. 248. — I Pargas socken i Åbo län förekommer enl. Elmgren tveljudet **öj**, men om det motsvarar fn. **ey** framgår icke af hans afhandling. — I Norge svarar **øy** mot fn. **ey** enl. Aasen N. Gr. § 27. På Färöarne enl. Hammershaimb s. 242 (**ey** = **oy**).

Anm. 3. Det område, diftongen öi har sig i målet anvisadt, är betydligt inskränktare än de båda andra forntrogna diftongernas (**ei** och **öu**) och såsom redan ofvan § 13 anm. antyddes, den enkla vokalen **ø** utränger allt mera detta tveljud. Mycket skulle derför icke de ofvananförda exemplens antal kunna ökas utan att uttömma hela förrådet, och äfven af dessa uppträda redan former med **ø** lika ofta, af somliga oftare.

§ 29. Diftongen **öu** motsvarar svenskt ö eller **y**, der dessa ljud uppstått af fornnordiskt **au**, t. ex.

nyl. blöudoger	sv. blödig	fn. blauðligr
blöuter	blöt	blautr
bröut	bröt	braut
böula	böla	(jf. baula = ko)
dröum	dröm	draumr
döuder	död	dauðr
döun	(lukt)	daunn
döuver	döf	daufr

nyl.	sv.	fn.
flöug	flög	flaug
gnöula	(gnola)	gnauða
gröut	gröt	grautr
göuk	gök	gaukr
höuk	hök	haukr
höusa l. öusa	ösa	ausa
kröup	kröp	kraup
löuk	lök	laukr
löun	lön	laun
löupa	löpa	hlaupa
löuser	lös	lauss
möuro	myra	maurr
nöud	nöd	nauð
röuder	röd	rauðr
röuta	ryta	rauta
söup	söp	saup
söum	söm	saumr
töum	töm	taumr
öuga	öga	auga.

Anm. 1. Likasom målet någon gång använder diftongen **ei** i st. f. långt **é** (se ofvan §§ 6 och 27), så kan äfven det af Hipping sid. 1131 anförda glöuma gifva skäl för den förmodan att någon gång dift. **öu** brukas i st. f. **ø, öi** *). Som jag dock aldrig minnes mig hafva hört glöuma, men städse gløma, är det möjligt att Hipping låtit förleda sig af en falsk analogi till antagandet af detta ord. Emedlertid har Rydqvist (Sv. Spr. L. IV s. 147) till följd deraf bildat sig den oriktiga föreställning att „Nyländska **öu** innefattar både Isl. **au** och **ey**.“

*) I Strömfors socken inträffar motsatsen, emedan der *öi* höres i st. f. *öu* t. ex. söip, löiser tjöit. Så är äfven förhållandet i Färömålet jfr Hammershaimb s. 241.

Anm. 2. Denne diftong (öu) ljuder i Nyland ungefär så, som han här betecknats, men hade jag velat lägga större vigt på likheten med fornspråket, hade jag likaså gerna kunnat skrifva **au**, deri följande ett så ypperligt föredöme, som IVAR AASENS, hvilken i sin N. Gr. § 25 anm. säger: „i den almindelige Udtale er lyden af A (i **au**) saa dunkel, at Diftongen gjerne kunde betegnes med **ou** eller **eu**," och MUNCH Fsv. o. Fn. Sprb. s. 9 säger uttryckligen att **au** ännu uttalas som **öu** i Norge. — Ehuru icke **a** genom **u**-omljud i svenskan förvandlas till **ö**, (hvilket omljud SÄVE, Språkskiljaktigheterna i Svenska och Isländska fornskrifter sid. 7, anser jämnförelsevis vara „en nyhet inom Isl., dock åtminstone 5—600 år gammal)," så kunde man dock kanske hålla detta nyländska uttal af **au** som **öu** för en tillstymmelse dertill, likasom diftongen **ei** uppstått genom **i**-omljud af **a** och förut ljöd **ai**. På runstenarne äfvensom i Gutamålet och i Estländska svenskan bibehålla båda dessa diftonger det ursprungliga **a**-ljudet.

Anm. 3. Tveljudet **öu** motsvarande fornn. **au** förekommer äfven i åtskilliga andra nordiska allmogemål, dock i anseende till det i föregående anm. påpekade grumliga uttalet af förra vokalen mycket olika betecknadt. Det återfinnes i Estland enl. RUSZWURM II sid. 298 (fn. **au** = **au, äu**), på Gotland enl. SÄVE Bem. over Gotland s. 248 (**au** = **au**), i Vesterbotten enligt WIDMARK s. 12 (**au** = **ew**), i Jämtland enl. RYDQVIST Sv. Spr. L. IV s. 135 (**au** = **au**), i Österbotten enligt muntliga meddelanden. — I norska allmogemål motsvaras fn. **au** af **au** enl. AASEN N. Gr. § 25 och på Färöarne har enl. HAMMERSHAIMB af fn. **au** blifvit **ey**, uttaladt **öj** (s. 241 f.).

Öfversigt af sjelfljuden.

§ 30. Vid en allmän blick öfver sjelfljuden såväl de enkla som de sammansatta i nyländska allmogemålet kunna vi icke undgå att genast finna den stora afvikelse från svenska skriftspråket och deremot nära öfverensstämmelse, ja, i vissa fall fullkomliga likhet med fornnordiskan, som ganska ofta eger rum. Denna visar sig isynnerhet i den i målet högst vanliga företeelsen af kort vokal framför enkel konsonant samt användandet af diftongljud i vissa fall, der svenskan har enkel vokal.

I fornnordiskan förekomma i mängd sådana stafvelser, som framför enkel konsonant ega en af de korta vokalerna, t. ex. skera, dropi. I svenskan likasom i danskan visar sig tidigt en afgjord benägenhet att förvandla sådana korta (stam)stafvelsers qvantitet till lång och detta har genomförts på två sätt (jfr Grimm D. Gr. I³ sid. 32): antingen har man utbytt den korta vokalen mot en nära motsvarande lång (nämnligen a mot långt a, e mot långt e eller ä, i mot långt e eller i, o mot långt u eller å, u mot långt u, y mot långt ö och ö likaledes mot långt ö), t. ex. fn. þak blef sv. tak, segl blef segel, skera blef skära, vita veta, við eller viðr (præp.) blef vid, i dagligt tal vé, boð bud, skoða skåda, fura fura, yfir öfver, göra göra, d. v. s. stafvelsen gjordes lång genom införande af en lång vokal i stället för den ursprungliga korta; — eller också fördubblade man konsonanten, hvarvid stundom också vokalen ombyttes, t. ex. af fornn. gàman gjordes gamman, af betr bättre, af vit vett, af koma komma, sumar sommar, mykit (mikit) mycket, d. v. s. stafvelsen gjordes lång genom åstadkommandet af s. k. position. Ingendera af dessa båda operationer har i nyländska allmogemålet företagits och det visar sig derför i afseende å stamstafvelsernas qvantitet stå på en vida ålderdomligare och

forntrognare ståndpunkt än icke blott svenska skriftspråket, utan äfven det stora flertalet af nordiska dialekter.

Några exempel må tala. I förra fallet:

nyl.	sv.	fn.
tala	tala	tala
segel l. sigel	segel	segl
lesa	läsa	lesa
vita	veta	vita
vider	vid	viðr
bod	bud	boð
boga	båge	bogi
smulu	smula	moli
yvi	öfver	yfir
göra	göra	göra

Alltså i stamstafvelserna nyl. och fornn. idel korta, i sv. idel långa vokaler. — Och i senare fallet:

nyl.	sv.	fn.
hamar	hammare	hamarr
beter	bättre	betr
skip	skepp	skip
bora	borra	bora
rutin	rutten	rotinn
ypin	öppen	opinn
dör	dörr	dyrr (pl.).

Genom dessa exempel och de många flere, som ur det föregående kunna hemtas, torde den väsendtliga skilnaden i qvantitet mellan ett stort antal stamstafvelser i målet och i svenskan vara tydliggjord och sålunda en af målets, i min tanke, vackraste prydnader erkänd. Men ej blott prydnad, äfven ögonskenlig fördel skördar målet af denna trohet emot stamspråket: jag åtnöjer mig med att anföra ett par exempel. Hvarochen vet huru invecklad förhållandet i skriftsvenskan är mellan det öppna o och å, och de mest öfvade skriftställare hafva, ifall de icke äro hemmastadde i nordisk

språkforskning, ingen annan regel än sitt godtycke, om det någon gång faller dem in att tveka mellan skrifsätten fogel och fågel, mon och mån. (En hel hop andra likartade ord kunde anföras: boge och båge, tog och tåg, skoda och skåda, m. fl., men vid dem tvekar, gudnås! ingen af dem). Här vägledes en nyländing genast af den bestämda skilnad, som i hans mål göres mellan det korta o och det långa å. Sådana ord åter, hvilka i svenskan ljuda och skrifvas fullkomligt lika, ehuru de äro af helt olika betydelser och helt skiljaktigt upphof, få till följd af målets fullkomligare qvantitetsförhållanden helt olika uttal och utseende, så att de icke kunna förvexlas: t. ex. loda (hærere) och låda (arca), kopar (cuprum) och koppar (scutellæ), lesa (legere) och läsa (claudere), sjel (phoca) och själ (anima) m. fl.

Anm. Kort vokal framför enkel konsonant och deraf beroende qvantitetsförhållanden, som likna nyländska allmogemålets, finnas mer eller mindre fullständigt och tydligt angifna af Ruszwurm II § 403 för svenskan i Estland [15]), af Widmark s. 9 för Vesterbotten (jfr likvisst exx. gåmmal sid. 11 och mykkje sid. 16), af Linder § 83 för S. Möre (jfr dock exx. gammel, sammen § 10, komma § 174), af Rydqvist Sv. Spr. L. IV sid. 9 för Dalarne, af Säve Bem. over Gotland sid. 219.

Dock finnes, så vidt jag kunnat utröna förhållandet, i ingen annan svensk dialekt en så noggrann öfverensstämmelse med forntungan i detta hänseende, som nyländskan har att uppvisa.

Icke i alla norska dialekter, men dock i de „fleste og bedste“ lära stamstafvelserna i afseende å qvantiteten öf-

[15]) Ruszwurm antager här utan skäl inflytande af Estniskan såsom verkande orsak.

verensstämma med fornspråkets, jfr Aasen N. F. Gr. § 23 Anm.

§ 31. Tager jag så diftongerna (nämnligen endast **ei, öi** och **öu**) till föremål för betraktelsen och öfverväger den betydelse de hafva för målet, så framgår genast att genom dem dels större välljud, beroende på vokalernas omvexling, beredes, dels skarpare åtskilnad och begränsning åstadkommes mellan sådana ord, som i svenskan genom tveljudens bortkastande blifvit till uttal och utseende lika. Och såsom Aasen N. Gr. sid. 17 säger: „Det viser sig at Tvelydene fra de ældste Tider have havt Sted i flere af de allerfuldkomneste Sprog og udgjort en væsentlig Grunddeel i deres indre Bygning.“ Genom några exempel torde bäst ådagaläggas hvilken fördel målet genom sina tveljud obestridligen eger framför svenskan. Led (artus) ljuder och skrifves lika som led (odiosus), i målet deremot heter det förra lid, fn. liðr, och det senare leider, fn. leiðr. Jämnförom vidare sena (nervus) nyl. sinu, fn. sina, och sena (tardi) nyl. seina, fn. seina; sken (lumen) nyl. skin, fn. skin, och sken (luxit) nyl. skein, fn. skein; ref (rupit), nyl. reiv, fn. reif, och ref (syrtis) nyl. riv, fn. rif.

Tveljuden äro af naturen långa och äfven i sådana ord, der målet redan utbytt diftongen mot enkel vokal, har dock längden bibehållits och icke, såsom i svenskan mången gång skett, kort vokal insatts åtföljd af geminerad konsonant. Gleyma t. ex. heter i svenskan glömma, men i målet gløma; dreyma, sv. drömma, nyl. drøma; taumr, sv. töm(m), nyl. tøm eller töum m. fl.

§ 32. Slutligen vill jag med stöd af det föregående lemna en öfversigt af de i målet brukade sjelfljudens motsvarigheter i svenska skriftspråket:

Nyl. á motsvaras af Sv. a och å
a „ „ „ a, å och e

Nyl.	é	motsvaras	af Sv.	e och ä
	e	„	„ „	a, e, ä (och i)
	í	„	„ „	i och e
	i	„	„ „	e, i (och ä)
	ó	„	„ „	o (och u)
	o	„	„ „	o, u, å och ö
	ú	„	„ „	u
	u	„	„ „	o, u (och ö)
	ý	„	„ „	y (och u)
	y	„	„ „	y, ö (och u)
	å	„	„ „	å (och a)
	ä	„	„ „	ä (och å)
	ø	„	„ „	ö
	ö	„	„ „	e (ä, o, y) och ö
	ié	„	„ „	e
	uå	„	„ „	å
	yø	„	„ „	ö
	ou	„	„ „	o
	ei	„	„ „	e
	öi	„	„ „	ö
	öu	„	„ „	ö (eller y).

II. Konsonanter.

a) Enkla konsonanter.

§ 33. Konsonanterna i Nyländska allmogemålet äro till antalet femton och kunna, som vanligt, indelas sålunda:

	Mutæ.	Sibilans.	Liqvidæ.	Semivocales.
Gutturales	k g h	—	—	j
Dentales	t d —	s	l n r	—
Labiales	p b f	—	m	v.

Anm. De båda tandljuden þ och ð, hvilka i fornnordiskan, likasom i de flesta andra germaniska fornspråk, hafva en så vidsträckt användning, saknas i målet, likasom i vårt nuvarande svenska tal- och skriftspråk, samt äro ersatta med **t** och **d**. — Några medljud, som skriftsvenskan skulle sakna, förekomma icke i målet, ej ens det s. k. tjocka **l**, som i de flesta andra nordiska dialekter spelar en vigtig rol. — De i svenskan vanliga, men alldeles onödiga tecknen **c** och **q**, **x**, **z** och **fv** såväl som det öfverflödiga **w** har jag ansett vara bäst att undvika vid skrifvandet af målets ord.

De anmärkningar, som nu närmast följa, göras angående hvar särskild konsonant, så framt dess bruk afviker från skriftsvenskans användning af samma medljud, dock icke i de fall, då sådant åstadkommits genom en annan konsonants inverkan, hvilket längre ned skall framställas, då fråga blir om konsonantförbindelsor. De konsonanter, om hvilka icke något särskildt nämnes, brukas i målet alldeles lika som i svenskan.

§ 34. **d** såsom slutljud efter vokal bortlemnas ofta t. ex. stá sv. stad, brø sv. bröd, me sv. med, kva sv. hvad, bruna sv. brånad, bá sv. bad (vb.); deremot: bad (subst.), vid, frád, bod = sv. bad, ved, (fragga), bud.

Samma benägenhet att bortkasta slutljudande **d** efter vokal visar äfven svenska talspråket. Likaså många dialekter jfr Ruszwurm II s. 297, Widmark s. 7, Sidenbladh § 19, Linder § 84, Upmark § 19, Djurklou s. 7, Hof s. 41, Hyltén-Cavallius s. 5, Colliander s. 19, Holmberg II s. 61, Kalén s. 2, Aasen N. Gr. §§ 33 och 59, Kok § 61.

Deremot tillsättes någon gång **d** såsom slutljud och det ej blott efter vokal t. ex. spöud, sv. spö, fsv. spöödh, knéd (sällsynt), sv. knä, stód, sv. sto, fsv. stoþ, heimand l. himmand, sv. hemman, lakand, sv. lakan. Likaså stundom i skriftsven-

skan efter vokal t. ex. träd för trä, och i danskan ganska ofta efter konsonant t. ex. mand, sind, uld, snild.

I supinum af 2:dra svaga konjugationens 1:sta klass, af 3:dje svaga konjugationen samt i supinum af några få starka verb står **d** i ändelsen i st. f. **t**. Jfr formläran.

§§ 35 och 36. **g** och **k** uttalas i Raseborgs vestra härad, Pernå härad, med undantag af Mörskom socken, samt Pyttis socken af Kymmene härad vekt framför alla veka vokaler och det ej blott då dessa medljud äro förljud, utan ock inne i orden. Deremot i landskapets medlersta del, Raseborgs östra härad, Helsinge härad samt Mörskom socken af Pernå härad, ljuda dessa konsonanter alltid hårdt äfven framför de veka sjelfljuden. Förhållandet mellan dessa bägge uttal är på följande sätt framställdt af SÄVE (Uppl. om Dalm. sid. 286): „I den uräldsta forntiden uttalades alla konsonanter — således äfven g och k — lika och med sitt hårda naturliga ljud framför alla vokaler, icke mindre framför dem, vi nu kalla hårda, än framför de lena, m. e. o. denna skilnad fanns icke då. Grekiskan, Gotiskan och förmodligen äfven Nordiskan och det Latinska språket följde i forntiden denna lag: Tyskan, Engelskan (endels) och Gotländskan [16]) och till en del äfven Danskan följa honom ännu.

[16]) „Ensam bland alla nordiska tungor!“ tillägger han inom parentes. Såsom af det ofvanstående synes, delar Nyländskan (i medlersta landskapet) detta företräde med Gotländskan, hvilket naturligtvis SÄVE då icke kunde veta af. Likaså var icke heller RUSZWURMS arbete „Eibofolke“ vid den tiden (1852) utgifvet, enligt hvilket (II s. 297) *g* och *k* i estländska svenskan städse uttalas med hårdt ljud. — Denna märkeliga öfverensstämmelse mellan de tre målen i förening med deras rikedom på forntrogna diftongljud kunde lemna rikt ämne åt en hypotesmakare. En *säker* slutsats kan man dock äfven fota på denna grund och den är att af alla Sveriges dialekter, såvidt jag känner dem, Gotländskan är den, som står Nyländskan närmast, men ingalunda Vestgötiskan, såsom HIPPING sid. 1165 förmenar.

Derefter kom ett tidsskede, då man efter **g** och **k** insköt ett **j**, när len vokal följde och då de bägge konsonantljuden hördes hvart för sig — således rent **gj, kj** — såsom det nu för det mesta sker i Danskan. Sist kom det skifte, i hvilket vi nu

---

I anseende till de verkligen ganska många „dialektord ur Vestgötamålet," hvilka nämnde förf. anför såsom gemensamma för detta mål och nyländskan, aktar jag hans påstående värdt ett utförligare bemötande, stödjande sig på en någorlunda detaljerad jämnförelse mellan de två målen.

a) *Ljudläran* (några vigtiga fall endast; citaterna äro ur Hofs Dialectus Vestrogothica): *a* i vestg. „sæpe = å" (sid. 34), exx. kåll, bånn m. fl. i nyl. aldrig (de två ord undantagna, som nämndes i § 11, 1 anm. 1), men väl motsvaras tvärtom sv. *å* af nyl. *a*, t. ex. stå, hålda. — „*A* in *ä* sæpe mutant vg." (sid. 35) exx. värа, stärt, i nyl. aldrig. — „Littera *i* in syllabis brevibus difficilis Vestrogothis est pronunciatu atqve ideo ejus loco *e* ab illis sæpenumero ponitur." Af de 32 der (sid. 35) anförda exemplen har endast ett i nyländskan sin motsvarighet nämnl. geva = gifva (fn. gefa). Kort *i* är ett af de i nyl. målet vanligaste ljud och motsvarar ofta sv. *e*, alltså just motsatsen till vestgötiskan.

„Pro *å* habent *ö*" (sid. 37) exx. töllt, söldat, bröttass: i nyl. ytterst sällan, jfr ofvan § 20, 2 anm.

Det korta öppna *o*-ljudet öfvergår i vestgöt. ofta till *ou:* af alla de hos Hof sidd. 37 och 38 härå anförda exx. återfinnes ej ett enda i nyl., lika litet som några med dessa analoga. Deremot motsvaras det långa slutna *ó* i vissa ord af nyl. diftongen *ou*, jfr § 26.

Hvad konsonanterna beträffar, så må nämnas att i vestg., likasom i de flesta andra svenska allmogemål, ganska ofta förekommer det tjocka l-ljudet, hvilket i nyländskan aldrig höres. Öfriga af Hof anförda egendomligheter äro jämnförelsevis obetydliga och för det mesta, äfven de, främmande för Nyländska målet. Så t. ex. säges sidd. 39 och 40 visserligen att vestgöten uttalar *h* aspireradt framför *v*, likasom nyländingen, men som exempel på undantag derifrån anföres *hvass*, som i nyländskan städse ljuder som *kvass, kvasser.*

b) *Formläran* (här nästan endast om subst.):

Hofs „1:ma declinatio" har plural-ändelsen *err* = nyl. *or*, t ex. vg. kronerr, nyl. krónor.

lefva, då **g** antingen alldeles bortfaller framför **j**, såsom i Svenskan, eller förvandlas till ett slags **d** såsom i Italienskan och Dalskan, och då **k** går öfver till **t** (**kj** till **tj**), som i Italienskan, Svenskan och Dalskan. En ytterligare afart häraf är att **c** (**k**) går öfver till **s**, som i Franskan och flere nyare språk, och som det Latinska nu, men högst felaktigt, utläses."

Man finner häraf att uttalet af **g** och **k** i medlersta Nyland är det äldre och ursprungligare och att deremot munarten i Raseborgs vestra härad, landskapets vestligaste del och större delen af Pernå härad (jämnte Pyttis socken östligaste delen af det svenska området) i detta afseende moderniserats. Det veka **g** ljuder der som **j**, stundom med ett

Hofs „2:da declinatio" har plural-ändelsen *a* = nyl. *ar*, t. ex. vg. dränga, nyl. drengar.

Hofs „3:tia declinatio" har i plur. best. form ändelsen *era* = nyl. *ren*, t. ex. vg. prästera, nyl. prestren.

Hofs „4:ta declinatio" har i plur. best. form ändelsen *a* = nyl. *in* l. *ina* t. ex. vg. bärga, nyl. bergin, bergina l. bjergina, men oftare (efter Hofs 2:dra dek.) bjergana.

Hofs „5:ta declinatio" har i plur. best. form ändelsen *a* = nyl. *ena*, t. ex. vg. tiggara, nyl. tiggarena.

I vestgötamålet tyckes enl. Hof sid. 48 benägenhet råda att bibehålla den svaga maskulina ändelsen för substantiv: i nyländskan är en framstående egenhet just motsatsen, nämnligen böjelse att förbyta denna ändelse *e* till *a*, hvilket i fornspråket är de svaga femininens ändelse, dock utan att derför, likasom svenskan, förändra dessa substantivs kön och pluraländelse, hvarom mera i formläran. — Adjektiven på *en* ha i vestgöt. *a* i fem. t. ex. galen, gala, galet (sid. 56): aldrig i nyländskan.

Beträffande slutligen de många ord, hvilka Hipping funnit nyländskan hafva gemensamma med vestgötiskan och hvilka sannolikt utgöra hufvudanledningen till hans påstående om dessa dialekters nära frändskap, så må den förklaring här lemnas att de allraflesta af dem Hipping anför tillhöra det allmänneliga svenska språket och såsom sådana återfinnas t. ex. i Dalins svenska ordbok.

svagt förslag af **d** (jfr nedan § 48 om **gg**), det veka **k** åter ljuder städse som **tj**. Angående geminationerna **gg** och **kk** skall längre fram ordas, då fråga blir om konsonantförbindelser.

Jag vill här anställa några upplysande jämnförelser mellan exempel uppå de bägge olika uttalen:

Raseborgs V. härad, Pernå härad (utom Mörskom s:n) och Pyttis s:n.	Raseborgs Ö. härad, Helsinge härad och Mörskom socken.
geiting (utt. jeiting)	geiting (utt. g̊eiting)
ginom, -un (utt. jinom, -un)	ginom, -un (utt. g̊inom, -un)
giroger (utt. jirog̊er)	giroger (utt. g̊irog̊er)
kina (utt. tjina = tvista)	kina (utt. k̊ina)
keling (utt. tjeling, tjöling)	keling (utt. k̊eling)
køk (utt. tjøk)	køk (utt. k̊øk)
geitingin (utt. jeitindjin)	geitingin (utt. g̊eiting̊in)
taki (utt. tatji)	taki (utt. tak̊i).

Anm. 1. Ett skenbart undantag från hvad ofvan sades om det veka uttalet af **g** och **k** äfven inne i orden, då vek vokal följer, gör t. ex. det nyssanförda giroger, utt. jirog̊er, icke jirojer, och många dermed likartade t. ex. máger, flýger, søker, hvilka icke uttalas májer, flýjer, søtjer, utan med hårdt **g**- och **k**-ljud, men dervid är att märka att det påföljande **e** är ett i nyare tider inskjutet halfljud, som i de motsvarande fornnordiska orden icke återfinnes: magr, flýgr sœkr. Jag hade derför kunnat, likasom Hipping, teckna de nyländska orden på samma sätt med blott slutljudande **r**, men hade då nödgats begå den inkonseqvensen att lika fullt skrifva **er** t. ex. i sådana adjektivs ändelser, hvilkas stamstafvelser lyktas på vokal: nýer, gråer, mjåer = fn. nýr, grár, mjár (spenslig). Att sådana ord åter som dialektens vatn, sókn, botn, hvari skriftspråket äfvenledes inskjutit ett

halfljud: vatten, socken, botten, här, i motsats till det nyss sagda, skrifvas som enstafviga, kommer sig deraf att de verkligen så uttalas, hvaremot det adjektiva flexions **-r** i dialekten alltid föregås af ett mer eller mindre tydligt **e**-ljud. Likartad är orsaken till skrifsätten fogel, sigel, åker o. a.

Anm. 2. Förljudande **k** uttalas öfverallt hårdt i ordet **kemm** sv. hvem, hvartill orsaken är att det ursprungliga **v**-ljudet mellan **k** och **e** bortfallit: kvemm och vemm äro andra former af samma pronomen. I lockorden **kiss!** (till kattor) och **gys!** (till svin) äro **k** och **g** öfverallt hårda.

Anm. 3. I åtskilliga imperativer 2:dra pers. sing. uttalas **g** som **j** äfven i medlersta Nyland, nämnligen efter **e** och **ö** t. ex. sej, vej, dröj, böj, höj. Det är att märka att alla dessa i fsv. hafva afledningss-i (sæghia, væghia, dröghia, böghia, höghia), hvadan också i infinitivus af somliga **g** ljuder som **j** t. ex. veja, böja, höja. Bortkastas infinitivändelsen **a**, såsom oftast sker, enligt hvad redan ofvan nämndes § 14 anm. 2 och hvarom längre fram i formläran skall vidare ordas, så att imperativ och infinitiv blifva lika lydande, uttalas **g** oftast som **j**, t. ex. tom bá mi sej en han sku **drøj**, men äfven: en han sku **drøg**.

§ 37. I stället för **d** använder målet i Vestra Nyland **g** i præt. part. af svaga verb tillhörande 1:sta konjugationen. T. ex. förlórager, målager, skapager = förlorad, målad, skapad. Redan i fornspråket förekommer förvexling af **ð** och **g** t. ex. synduðr för syndugr, spurgi för spurði; jfr mösogot. bagms, fn. baðmr; mösog. tvaddje, fn. tveggja; mösog. vaddjus, fn. veggr; fn. sannindi, sv. sanning; dan. moden, overtyde, sv. mogen, öfvertyga. Se Kok § 48. På Runö i Liffland säges brôger = broder, spaga = spade, gôger = god, iger eller igar = eder o. s. v., se Ruszwurm II sid. 301. Likaså förekommer **g** för **d** i N. Ångermanland, Si-

DENBLADH § 20, i Nerike enl. DJURKLOU (blog = blod, båga = båda), på Färöarne enl. HAMMERSHAIMB sid. 250, i Norge (sällan) enl. AASEN N. Gr. § 127 anm.

§ 38. I de trakter af Nyland, der i enlighet med det ofvan nämnda **g** uttalas vekt, bortfaller det stundom helt och hållet framför veka vokaler t. ex. se'er, skó'in, ta'in = säger, skogen, tagen (imp. 2 p. plur.). Dessutom i hela landskapet i ordet morgon, som uttalas moron*) likasom i många andra dialekter.

§ 39. Slutljudande **g** bortkastas oftast i målet, t. ex. dá, tá, aldrí (oftare alder), ja, tó, lå, nó = dag, tag, aldrig, jag, tog, låg, nog. Denna apokopering förekommer redan i det nordiska fornspråket nämnligen i præt. ind. af vissa starka verb t. ex. hné, sté, sé, dró, sló, vá, lá, frá,] á i st. f. hneig, steig, seig, dróg, slóg, vag, lag o. s. v. Det svenska allmänna talspråket visar samma benägenhet likasom ock åtskilliga dialekter, jfr HOF s. 41, SIDENBLADH § 23, KALÉN s. 2, UPMARK § 28, HYLTÉN-CAVALLIUS s. 5, LINDER § 92. Likaså det danska talspråket och, i vissa fall, det sönder-jydska folkspråket jfr KOK § 74. Äfven på Färöarne tyckes förhållandet vara likadant jfr HAMMERSHAIMB s. 244.

Anm. I adjektivändelserna **-ig, -og, -ug** antingen bortkastas det slutljudande g'et, i enlighet med det nyss sagda, eller ock tillfogas den gamla mask. ändelsen **er**, alltså: høvli eller høvliger, båno eller bånoger, vilu eller viluger; i ingendera händelsen upptages **g** framför neutraländelsen **t**, alltså: høvlit, bånot, vilut. Likaså på Gotland och flerestädes i Sverige enl. SÄVE Bem. over Gotl. sid. 227 anm., äfvensom i Norge enl. AASEN N. Gr. § 91 anm.; på Färöarne enl. HAMMERSHAIMB sid. 294, i Sönderjylland enl. KOK § 74, anm. 1.

*) Äfven *morin* förekommer, fn. morginn.

§ 40. **h.** I Karis socken samt Snappertuna dermed förenade kapellförsamling äfvensom i Hangö och Tägtom byar af Tenala socken bortfaller ofta förljudande h framför vokal, hvaremot det tillägges der de motsvarande svenska orden ej framför vokalen ega något medljud, t. ex. est, alm, uvu = häst, halm, hufvud och deremot heng, hål = äng, ål.

Så egendomligt och besynnerligt ett dylikt bruk förefaller, är det dock för ingen del inskränkt till de nyssnämnda nyländska orterna. Det förekommer i åtskilliga af Sveriges landskap, t. ex. i Dalarne i Rättviks socken, dit SÄVE (Uppl. om Dalm. s. 283) anser „h-ljudet troligen helt nyligen hafva inträngt sunnanifrån, ty man har der ännu ej kommit till någon reda med dess användande. Man sätter det nämnligen i början af alla med vokal begynnande ord, dit det icke hör, och bortkastar det der, som det rätteligen skulle finnas.“ — Detta afvikande bruk af förljudande h förekommer vidare i medlersta och södra Roslagen enl. WAHLSTRÖM sid. 6, i Södertörn enl. UPMARK § 30, i Östgöta skärgård enl. KALÉN sid. 2, i Dalsland enl. LIGNELL och är äfven vanligt i vissa delar af Norge (Söndmör, Söndfjord, Nordhördaland) enl. AASEN N. Gr. § 140 anm. Jämför äfven t. ex. det danska hyle och fn. samt nyl. ýla = tjuta. Flerestädes i Tyskland förekommer samma bruk eller, rättare, missbruk och för den infödda lägre klassen i London är det ett kännemärke. Men ej blott i de nu lefvande språken och dialekterna kan man spåra denna osäkerhet i användandet af förljudande h framför vokal. På Falster-runstenen i Danmark (LILJEGREN Run-Urk. N:o 1484) förekommer haft för aft = efter, i uppländska runor läses akva för hakva = hugga samt sammaledes i Vestgötalagarne, oaktadt bruket är främmande för såväl vestgötadialekten som vestgötarunorna. I fornnordiskan finnes höfugr för öfugr, herum för erum och

i nyisländskan álfa jämnte hálfa, Gislason § 82. Slutligen finner man också hos Romarene i den klassiska tiden i stenskrift ic för hic, oc för hoc, hobitus för obitus, hornamentum för ornamentum. Se Svenska Akad. Handlingar Del. 39 sid. 149 ff.

§ 41. **l.** De flytande medljuden (liqvidæ) l och r förvexlas ej sällan i de nordiska språken t. ex. sv. några, dan. nogle; sv. i fjol, dan. i fjor, och bekant är det i åtskilliga svenska allmogemål vanliga utbytet af **rd** mot l: bol, jol, gäle för bord, jord, gärde. Utom detta utbyte af **rd** mot l (dock sällsynt hos oss), t. ex. fý váli i st. f. varde, förekommer i nyländska dialekten äfven l för r, ehuru icke heller i många ord t. ex. klíta, kvalka, malmor = sv. krita, qvarka, marmor.

§ 42. **n** och **r** såsom slutljudande bortkastas, det förra alltid i ordet unda sv. undan och oftast i frå sv. från, det senare i orden e, va, ha = är, var, har. Om dock har icke står som hjelpverb, utan i betydelsen eger, bibehålles r städse. Ang. bortfallandet af n jfr Aasen N. Gr. § 131 och Ruszwurm II sid. 299.

§ 43. **t** bortkastas alltid i neutrum af bestämda artikeln t. ex. húse, øki, skipe; i neutrum af adjektiva och participia på en eller in t. ex. líte, myki l. myky, skuti, lesi, rivi; i dessa neutrala pronomina: he, te, hoko, toko, slika, noga, inga, ana samt i adverben hí och tí; i supinum af 1:sta och 2:dra svaga konjugationerna t. ex. boda, brenni, knykki, i de starka verbens supinum t. ex. iti, gráti, fari, stukki, biti, bruti samt de anomala: kuna, vila och vita.

Det svenska talspråket, isynnerhet här i Finland, älskar att på oftast samma sätt bortkasta slutljudande t; likaså vissa dialekter mer eller mindre konseqvent jfr Hof s. 41,

Djurklou s. 34, Linder § 107, Upmark § 18, Aasen N. Gr. §§ 32 och 185 anm.

Anm. Deremot tillägges **t** efter **s** i vissa talesätt t. ex. i aftost, i morost l. morist, i vårast, sumrast o. s. v. jfr skriftsvenskans eljes-t, tillfylles-t, strax-t. Månne hit får föras t' et i passivändelsen **st** samt i participii presens adverbiala **st**, sv. **s**? Jfr formläran §§ 64, 5 och 67, 3 anm. 2.

§ 44. **W** står stundom för **g** inne i orden t. ex. gnava, stuvu = gnaga, stuga, jfr fn. stofa. I danskan har en sådan öfvergång af ett ursprungligt **g** till **v** blifvit regel t. ex. fornn. ljúga, fljúga, skógr, lög, hagi, magi, fornd. lyge, flyge, skogh, logh, haghe, maghe, dan. lyve, flyve, skov, lov, have, mave, se Kok § 76. Likaså i en mängd nordiska allmogemål: enligt Sidenbladh § 24 vexla stundom **g** och **v** i N. Ångermanland; enl. Möller s. X användes i analogi med danskan **v** för **g** i vissa delar af Halland, likaså enl. Kok anf. st. i Bohuslän och Skåne; enligt Hyltén-Cavallius s. 5 „**g** rarius abit in **v**" (i Värend); **g** öfvergår stundom till **fv** (=**v**) i Upplandsdialekten enl. Wahlström sid. 6, i Östergötland enl. Kalén s. 2, i Vestergötland enl. Hof s. 38, hos Eibofolket i Estland enl. Ruszwurm II sid. 297. I norska folkspråket förvandlas icke **g** till **v**, men väl stundom till **u** enl. Aasen N. Gr. sid. 116. Angående vexlingen af **g** och **v** i agsx. jfr Grimm D. Gr. I² sid. 261.

Anm. I S. Möre härad af Kalmar län råder enl. Linder § 93 ett motsatt bruk, i ty att det svenska v-ljudet der motsvaras af **g**, ehuru visserligen endast i några få ord.

§ 45. Slutljudande **v** efter vokal bortkastas stundom, t. ex. gá, blei, uta = gaf, blef, utaf, stundom icke, t. ex. gráv, klýv, sleiv, dreiv, utan att någon bestämd regel för detta bruk synes kunna uppställas. Jfr Ruszwurm II sid. 297, Linder § 109, Kok § 106, 2.

b) Konsonant förbindelser

§ 46. **Ft** för **kt** förekommer i de två orden lofta sv. lukta och loft sv. lukt. Såvidt jag känner, stå i nyländska målet dessa två ord i detta afseende enstaka, men företeelsen är icke okänd på det öfriga nordiska språkgebitet. Jfr t. ex. i skriftsvenskan instifta och instikta. Se äfven Ruszwurm II sid. 299 samt Kok § 167 och Aasen N. Gr. § 134 anm.

§ 47. **Ft** för **pt** (fft för ppt), är en i målet ganska vanlig företeelse, t. ex.

nyl.	sv.	fn.
knafft	knappt	hneppt
køft	köpte	keypti
klifft	klippt	klippt
slefft	släppte	sleppti
kaftén	kapten	—

Äfven det svenska skriftspråket har i icke få ord utbytt det fn. **pt** mot **ft**, t. ex. kraft fn. kraptr, lyfte fn. lypti, skifta fn. skipta, o. fl. Åtskillige grammatici (t. ex. den utmärkte Gislason Oldn. Forml. § 75) anse tillochmed fn. **pt** i vanligt tal hafva ljudit som **ft** och talrika exempel finnas i fornskrifterna på i enlighet dermed lämpadt skrifsätt t. ex. eptir och eftir, opt och oft, aptan och aftan. Jfr Grimm D. Gr. I² sid. 313 f.

Hvad motsvarigheter i öfriga nordiska allmogemål beträffar, hänvisar jag till Sidenbladh § 38 (**pp** plägar dock i N. Ångermanl. icke förändras), Möller sid. XI (blott i S. Halland), Wahlström sid. 7, Djurklou sid. 8, Upmark § 13, Linder § 90, Ruszwurm II sid. 305. Enligt Kok § 53 „kan man overalt i Danmark blandt de mindre dannede høre: dyft, døft, taft, receft“ och enl. Aasen N. Gr. § 134 öfvergår **pt** till **ft** i norra och östra Norge, under det att i

Söndre Bergenhuus Amt o. flst. en motsatt öfvergång eger rum, nämnl. **ft** och **fs** till **pt** och **ps**. Om denna sista öfvergång jfr anm. här nedan. Enligt HAMMERSHAIMB sid. 251 brukas på Färöarne „ofte **f** foran **t**, hvor i det gamle sprog skrives **pt**.“

Anm. I stället för **fs** plär målet vanligen använda **ps**: här eger alltså ett motsatt utbyte rum, t. ex. krapsa, taps, tops, repsa = krafsa, tafs, tofs, räfsa; jfr ofvan.

§§ 48 och 49. **Gg** och **kk**. I enlighet med hvad ofvan §§ 35 och 36 nämndes om enkelt **g** och enkelt **k**, finnas i landskapet två skilda uttal af dessa medljud: ett hårdt och ett vekt, ett äldre och ett yngre. I östligaste och vestligaste Nyland råder det veka, i medlersta det hårda. I förra delarne af landskapet uttalas derför **gg** som **ddj** och **kk** som **ttj** framför vek vokal (alldeles som i Dalarne enl. SÄVE Uppl. om Dalm. sid. 286), i senare delen deremot är det urgamla hårda uttalet af **gg** och **kk** bibehållet framför alla vokaler, t. ex.

Raseborgs V. härad, Pernå härad (utom Mörskom s:n) och Pyttis socken.	Raseborgs Ö. härad, Helsinge härad och Mörskom socken.
veggin (utt. veddjin)	veggin
knaggin (utt. knaddjin)	knaggin
draggin (utt. draddjin)	draggin
stakkin (utt. stattjin)	stakkin
stukkin (utt. stuttjin)	stukkin
sekkin (utt. settjin)	sekkin

utt. hårdt i enlighet med skrifsättet.

Jämnföreiser med andra språk och allmogemål anställdes ofvan i de nämnda §§. Tilläggas må här att enl. ELMGREN sid. 155 det veka uttalet af **g** och **k** framför veka vokaler är okändt äfven i Pargas socken af Åbo län. Enligt UPMARK § 27 ut-

talas **k** i Södertörn hårdt framför **i** och **y**, men vekt framför **e, ä, ö.**

§ 50. **Gn** uttalas icke, såsom i svenskan, som **ngn**, utan hårdt och tydligt som **ggn** t. ex. vagn, agnar, regna, lögn uttalas som vaggn, aggnar, reggna, löggn.[17]) Detta uttal råder nu i isländskan (i logn t. ex. uttalas **gn** såsom i det eng. signal), men i fornspråket anser GISLASON **g** hafva haft ett blötare uttal. Våra mest forntrogna nordiska dialekter hafva alla det nyss för nyisländskan angifna hårda uttalet jfr AASEN N. Gr. § 38, HAMMERSHAIMB sid. 244, SÄVE Bem. o. Gotl. s. 222. På sistnämnda ö (Gotland) göres dock enl. anf. förf. den åtskilnad att då **g** och **n** höra till samma stafvelse, ljuda de som **ngn**, men dessa konsonanter höras särskildt, då de tillhöra olika stafvelser. En dylik distinktion göres ej i Nyland, ej heller, såvidt jag kunnat inhemta, annorstädes.

§ 51. **G** framför **n** bortfaller stundom, hvarvid vokalen förlänges, t. ex. lún, ún, velsína = lugn, ugn, välsigna: dock höres lika ofta, om ej oftare, det i föregående § omnämnda hårda uttalet. Samma elision framför **n** är äfven konsonanten **r** underkastad, t. ex. bån, flán l. flån, kénmjölk = barn, flarn, kärnmjölk.

Samma egenhet torde råda i Estländska svenskan, ehuru RUSZWURM ej uttryckligen framhåller densamma, men åtskilliga i hans arbete anförda ord (jân för järn, bâne för barnet, ûn för ugn) tyckas bevisa det. Likaså i N. Ångermanland jfr SIDENBLADH § 36 (gahn för garn), i Norge enl. AASEN N. Gr. § 146, i Sönderjylland enl. KOK § 102.

---

[17]) Tillochmed hör man stundom ett slags halfljud, ett kort *e*, inskjutas emellan *g* och *n*, då de äro slutljudande: reg(e)n jfr nht. regen, vag(e)n jfr eng. waggon, nht. wagen.

§ 52. **Ks** för **sk**. Denna i Norge enligt AASEN N. Gr. § 148 och på Färöarne enligt HAMMERSHAIMB sid. 253 icke ovanliga omkastning förekommer i Nyland allmänt endast i det ena ordet bekst för beskt.

§ 53. **Kv**. Från fornspråket hafva vi i nysvenskan bibehållit stafningssättet **hv** i sådana ord som t. ex. hvarken, hvem, hvilken, hvarf, hvit o. fl. a., ehuru h'et vid ordens uttal blir fullkomligt stumt. I nyländska allmogemålet är aspirationen icke allenast tydligt förnimbar, utan tillochmed så stark att man med fog kan påstå det **v** föregående **h**'et hafva öfvergått till **k**. Detta är ej blott fallet i enskilda ord, utan öfverallt der fornspråket har förljudande **h** framför **v**, der uppträder det äfven i målet såsom **k**, såframt blott ordet är bibehållet. [18]) T. ex.

nyl. kva	sv. hvad	fn. hvat
kvalp	hvalp	hvelpr
kvar	hvar	hvar
kvasser	hvass	hvass
kveit	hvete	hveiti
kvíla	hvila	hvíla
kvíter	hvit	hvítr
kvetja	hvässa	hvetja

Framför öfriga konsonanter har deremot målet bortkastat fornspråkets **h**, utom i några få ord, af hvilka några äfven i svenska skriftspråket återfinnas med aspireradt förljud. T. ex. knapper, sv. knapp, fn. hneppr; klada (vb.), fn. hla˙a; knykka, fn. hnykkja; knykla, fn. hnykla; krakliger, fn. hrakligr; i kring, sv. i kring, fn. í hring (äfven í kring); hjär (h ut-

[18]) Ett undantag gör dock kanske varkin, sv. hvarken, fn. hvárki, hvilket ord jag aldrig minnes mig hafva hört uttalas med något slags aspiration. — I vestra Nyland, der dialekten i allmänhet blifvit mera utträngd, hör man numera knappt nog andra än gamla personer uttala *hv* som *kv*.

talas i detta ord i målet icke som **k**, men med stark aspiration), fn. hér.

Det gamla aspirerade uttalet af **h** framför **v** har bibehållit sig i några andra nordiska dialekter. Hos svenskarne i Estland ljuder **h** framför **v** som **k** och **v**'et uttalas som **u**, Ruszwurm II sid. 298; i Halland uttalas enligt Möller s. X **hv** som eng. **w**, „understundom med en märkbar utandning af **h**-ljudet"; i Ångermanland motsvaras **hv** af **gv** enl. Sidenbladh § 26 (bruket tyckes dock der redan vara osäkert och vacklande); „verba, in quibus **h** præponitur elementis **i** & **v** in syllabæ initio, Vestrogothorum vulgus plerumque solet cum adspiratione proferre," Hof sid. 33. I Dalarne och Helsingland tyckes **hv** motsvaras af **gv**, om man får döma af ett par exx. i Säves afh. „De starka vb. i Dalskan och Gotländskan" sid. 16 gvälva, fn. hvelfa, och gwälla, fn. hvella, sid. 25. — I Norge har **h** framför **v** i största delen af landet öfvergått till **k**, men vid sidan af denna allmännare form finnes också **gv** eller blott **v** enl. Aasen N. Gr. § 105, jfr ibd. § 140, anm. På Färöarne uttalas **h** framför **v** (och **j**) såsom **k** enl. Hammershaimb sid. 244 och enl. samme förf. förekommer uttalet af **hv** som **kv** [19]) äfven „nogle steder i Island." I norra Jutland skall, enl. Kok § 87 **h** höras i uttalet framför **j** och **v**, men deremot icke i södra Jutland (Slesvig).

Anm. Ordet hjär = här, (som ofvan anfördes), ljuder i österbottniska svenskan (enl. muntliga meddelanden) sjär, hvilken märkeliga öfvergång af **h** återfinnes också i Vesterbotten enligt Widmark sid. 14. Äfven för svenskan i Estland angifver Ruszwurm II sid. 302 **śj** för **hj**, men hvari-

---

[19]) Märkeligt nog har i nuvarande isländskan *k* öfvergått till *h* framför *n:* alltså kné uttalas hnje, jfr Gislason § 75, anm. 3.

från han fått sin uppgift (anf. st.) att något dylikt skulle återfinnas i Nyland är mig obekant: jag åtminstone har aldrig hört det. På några ställen i Norge, isynnerhet i Gudbrandsdalen, går **hj** öfver till **sj**, enligt Aasen N. Gr. § 140 anmärk.

§ 54. **Kv** för **tv** förekommer stundom i förljudet t. ex. kvaga, kvart, kvinna = tvaga, tvärt, tvinna, dock långtifrån allmänt. Jfr Möller sid. XII, Wahlström sid. 7, Linder § 111: enligt desse författare råder detta bruk på sina ställen i Halland, Uppland och Södra Möre härad af Kalmar län.

§ 55. I konsonantförbindelserna **rkt** och **skt** utstötes vanligen **k** t. ex. mert, mört, start = märkte, mörkt, starkt; falst, rast, svenst, engelst = falskt, raskt, svenskt, engelskt; jfr nedan § 59.

Orsaken är naturligtvis uttalets större beqvämlighet och den har haft samma verkan på allmogemålen i Norra Ångermanland enligt Sidenbladh § 30, i Södra Möre härad enl. Linder § 98, i Södertörn enl. Upmark § 27, i Sönder-Jylland enl. Kok § 95, 2. Enligt sistnämnde förf. skall det i forndanskan och i dagligt tal ännu i förra århundradet hafva varit vanligt att sålunda bortkasta **k** framför **t**; i nuvarande danska talspråket förebygges sammanstötningen af **skt** genom att bortkasta **t** och Kok anför l. c. en författare, som föreskrifver „at man skal skrive et kysk og ikke et kyst Fruentimmer, da det sidste kunde give Anledning til Misforståelse!“

§ 56. **Ld** för **ll**. Assimilationen af **d** efter **l**, som i nysvenskan är så vanlig, eger visserligen också rum i målet, men på långt när icke i samma grad. Äfven häri står målet på en äldre ståndpunkt, såsom af följande exempel framgår:

nyl.	sv.	fn.
kálder	kall	kaldr
hálda	hålla	halda
háld	håll	hald
spjéld	spjäll	spjald
feld	fäll	feldr
kveld	qväll	kveld
bíld	bill	bíldr
såld	såll	såld
muld	mull	mold
kéldo	källa	kelda
gélda	gälla	gelda.

Isynnerhet om **r** följer efter **l**, plägar målet gerna inskjuta sitt **d**: svenska talspråket gör det väl ock, t. ex. aldra för allra, men i målet finnas sådana ord som buldra, skvaldra, bjéldro o. fl.

I andra svenska allmogemål röjer sig en motsatt benägenhet nämnligen att assimilera **d** efter **l**. Så t. ex. i Norra Ångermanland enl. SIDENBLADH § 18, i Södra Möre enl. LINDER § 87.

§ 57. **Ll.** Slutljudande ll bortkastas i några småord, likasom det sker i svenska talspråket, t. ex. ti, ska = till, skall. I sku = skulle har jämnte de bägge l'en äfven slutljudande **e** bortfallit. Jfr KOK § 97, 4, UPMARK § 25.

§ 58. **Mb** för **mm**. Analogt med det § 56 berörda förhållandet älskar målet äfven att ofta nog upplösa geminationen **mm** i **mb** eller att inskjuta **b**, då **m** efterföljes af **l** eller **r**; t. ex.

nyl.	sv.	fn.
damb	dam(m)	dammr
dumber	dum(m)	dumbr
kámb	kam(m)	kambr
lámb	lam(m)	lamb
trombo	trumma	trumba

nyl. timbra	sv. timra	fn. timbra
gámb(e)l	gamla	gamlir, ar.

Anm. 1. Äfven nyl. hámbloger = tafatt, otymplig vore man frestad att här anföra som ett exempel, men Säve har ådagalagt att i detta ord **b** tillhör senare leden, alltså icke är inskjutet. Jfr hans undersökning „Om Hamlets namn och betydelsen deraf“ aftr. ur Nord. Univers. Tidskr. sid. 10 f.

Anm. 2. Såsom af flertalet bland nyss anförda exempel synes, närmar sig målet i detta hänseende mera till fornspråket än till nuvarande svenskan och liknar härutinnan mycket den äldre medeltidsskriftsvenskan, hvilken har samma förkärlek för att under samma förhållanden inskjuta ett **b**, jfr Petersen d. D. N. o. Sv. Spr. Hist. bd II sid. 195.

I Estländska svenskan inskjutes sannolikt **b** på samma sätt, ehuru Ruszwurm i sina antydningar om denna dialekts ljudförhållanden icke uttryckligen nämner sådant, men det tyckes bevisas af några i hans arbete anförda dialektord, t. ex. sambla, wämbl', shl'umbrat, råmbl. Wahlström sid. 7 anför att i Uppland „**m** i slutet af enstafviga ord ljuder som **mb** och likaså 2 **m** efter **u**;“ jfr Upmark § 14. I Norge på vissa orter (t. ex. Söndmör) inskjutes alltid **b** efter **m**, när **l** eller **r** följer enl. Aasen N. Gr. § 57, anm., i andra landskap åter assimileras **mb** till **mm**, anf. arb. § 136.

Detta eufoniska **b** återfinnes sålunda både i de äldre nordiska språken och i några svenska och norska dialekter. Men också i det grekiska och de romaniska språken tyckes välljudet ej sällan fordrat inskjutning af denna konsonant, oftast under förhållanden likartade med de ofvan berörda, t. ex. *μεσημβρία* (*μεσος*, *ἡμέρα*); i latinet gör **p** samma tjenst t. ex. promptus, emptus. I spanskan: hombre, nombre, i franskan: nombre, chambre, i engelskan (från romanisk språkstam upptagna): chamber, chamblet o. s. v.

§ 59. **N** elimineras, då det sammanstöter med andra konsonanter, för lättare uttals skuld t. ex. barsloger, Björsby, jemt l. jömt, famm = barnslig, Björnsby, jämnt, famn. — I svenska tal- och skriftspråket röjer sig samma benägenhet att utskjuta **n**, dock hittills endast i det fall att **m** föregår, t. ex. nemligen, jemte. I norska allmogemålet är utstötningen af **n** vanlig, jfr Aasen N. Gr. § 56.

§ 60. **N** står i stället för **m** framför **k** och **t** i ett par ord: ynka = ömka, henta = hemta.

§ 61. **Nd,** såsom slutljudande, sammandrages till **nn** t. ex. strann, hann, tann, vinn, runn = strand, hand, tand, vind, rund, dock icke öfverallt, ej heller i alla ord. Så t. ex. i östra Nyland, der den ofvan i framställningen af sjelfljuden berörda benägenheten att framför **nd** förlänga vokalen företrädesvis är rådande, hör man oftast stránd, hánd och sällan annat än sánd, lánd. — Då geminationen **nn** användes för **nd** uppgår äfven bestämda artikeln (mask. & fem.) uti densamma: således säges t. ex. gá ti strann d. ä. till stranden, vinn gár ti söjdli d. ä. vinden kastar om till sydlig, o. s. v. I ovårdadt dagligt tal, åtminstone i Finland, förmärkes också bland de s. k. högre klasserna samma språkbruk, likasom man i allmänhet kan säga att nyländska allmogemålet i åtskilligt, särdeles i afseende å qvantitetsförhållandet i vissa ord (jfr inledn.), ej varit utan inflytande på den allmänna finländska svenskan.

Assimilationen af slutljudande **d** efter **n** råder äfven i åtskilliga andra svenska allmogemål, jfr Sidenbladh §§ 19 och 64, Linder § 87. — Likaså i Norge enl. Aasen N. Gr. § 58 anm., deri sammandragningen af ändelsen **en** med stammen i ord af ofvanantydd beskaffenhet påpekas. Äfven för nyländska målet gäller hvad denne förf. l. c. säger att sammandragning alltid eger rum i de ord, som hafva **n** (således

icke blott **nn**) framför ändelsen **en**, t. ex. fogeln sat tär up stein: fogeln satt der på stenen. Jfr i formläran om artikeln.

§ 62. **Tt** förekommer för **ft** i orden ett, etter, fn. ept, eptir, sv. efter, och ettarst = sist, „efterst.“ Likaså i nästan alla andra svenska allmogemål samt i Norge enligt Aasen N. Gr. § 147, anm., på Färöarne enl. Hammershaimb sid. 251 och i Sönder-Jylland enl. Kok § 47. — Angående ettarst, efterst se Rydqvist Sv. Spr. L. II sid. 441.

§ 63. **V** framför **r** i begynnelsen af ord öfvergår stundom till **b**, t. ex. brinska, brída, brist = vrenska, vrida, vrist. — I Nerikes dialekt (Djurklou sid. 8) har jag funnit samma bruk anmärkt, men ej annorstädes. [20]) Der, likasom i nyländskan, är det också ganska vacklande och osäkert. I norska folkspråket finnes visserligen också öfvergången af **v** till **b**, men icke i förljudet, utan inljudande, t. ex. bibra för bivra, Fibrelde för Fivrelde jfr Aasen N. Gr. § 133 anm.

---

[20]) Jfr dock gotl. bräida, braid o. s. v. = sv. vrida, vred, Säve de st. vb. i Dal. o. Gotl. sid. 21.

Formlära.

Verben.

§ 64. Här förutskickas några allmänna anmärkningar om målets verb och deras böjning.

1. Böjningsändelserna för de skilda personerna och numeri äro bortfallna i alla tempora och modi utom imperativen.

2. Konjunktiven uttryckes mest genom användande af hjelpverb: må, sku, kund t. ex. tu må nú tal kva tu vil; sku he va vinn, nó kund he gá ti sigla. — Någon gång höres den likväl enkel och ändas då i alla konjugationer præsens på i, præteritum lika som præteritum indicativi. Vid bruk af det enkla præsens conjunctivi bortlemnas vanligen det personala pronomen t. ex. (tu) tali nu kva tu vil; (han) fari gärna.

3. Imperativi 1:sta person plur. saknas och uttryckes genom omskrifning, hvartill begagnas vili, måhända en förkortning af viljom, 1 pl. imp. af vb. vilja; t. ex. vili gá tí: låt oss gå dit, vili far heim: låt oss fara hem.

Nekande imperativus omskrifves oftast med pass int eller pass inga t. ex. pass int skrík: skrik icke, pass inga it: ät icke.

4. Framför infinitivus användes — motsvarande skriftspråkets att — ti eller te, jfr tyska zu, eng. to. T. ex. börj

ti arbeit: börja att arbeta; han freista ti sigla: han försökte att segla; han ládist ti sova: han lade sig att sofva.

5. Participium præsens förekommer aldrig annorlunda än adverbialt, hvarvid skriftspråkets s (se Rydqvist Sv. Spr. L. I sid. 415 ff.) motsvaras af st (jfr nedan om den passiva ändelsen), t. ex. gåandist, siglandist, róandist, stjelandist, berandist.

6. Præteritum participii böjes likasom adjektiven, se nedan § 79. — Ehuru, såsom bekant, detta tempus äfven benämnes passiva participet, så har det dock, såsom i formelt afseende alldeles skildt från passivum, här blifvit behandladt i sammanhang med den aktiva böjningen och först i öfversigten (§ 70) hänförts till passivum.

§ 65. **De starka verben.** Vid uppställningen af de starka verben har jag följt Säve de st. vb. i Dal. och Gotl. samt Rydqvist Sv. Spr. L. De verb, hvilka hålla på att öfvergå till svaga och för ty vid sidan af den starka äfven hafva svag böjning, (hvilken ock stundom redan är i något tempus allena rådande), äro utmärkta med tecknet * och de svaga formerna äfven angifna. Det ringa antal starka verb jag lyckats hopsamla antyder tillräckligt målets sträfvan att helt och hållet lösgöra sig från den starka konjugationen och låta den uppgå i den svaga. — Angående ändelserna i skilda tempora och modi gäller följande:

1. Infinitiven ändas på a, men såsom redan ofvan § 14, 2 anm. 2 blifvit antydt, bortkastas oftast denna ändelse.[21]) Intet annat än den talandes godtycke och större eller mindre brådska vid meningens framsägande tyckes af-

[21]) Denna benägenhet att bortkasta ändelsen *a* i infinitivus är icke heller främmande för andra svenska munarter: i Estland finnes den enligt Ruszwurm, i Österbotten enligt muntliga meddelanden, i Norrland enligt Rydqvist Sv. Spr. L.

göra om ändelsen skall bibehållas eller bortfalla, ty man hör t. ex. om hvartannat: les och lesa, far och fara, sprikk och sprikka, stíg och stíga, bjúd och bjúda, alltså af samma verb utan åtskilnad bägge formerna. Härifrån undantagas dock verb med vokaliskt utgående stammar (utom sí eller sía), hvilka aldrig i infinitivus hafva ändelsen a.

2. Præsens indicativi ändas på er, utom a) ifall stammen slutas på r, då ingen ändelse bifogas t. ex. ber, sver (likaså äfven stjel af stjela), b) ifall stammen slutas på vokal, då r bifogas såsom præsens ändelse t. ex. gár, sír.

3. Præteritum bildas genom afljud, hvars beskaffenhet i de olika klasserna nedanstående förteckning utvisar.

4. Imperativi 2 sing. uppvisar stammen utan tillägg af ändelse; 2 plur. ändas på in.

5. Supinum bildas genom tillägg af ändelsen i (egentligen it, hvars t bortfallit i enlighet med § 43). Derjämnte förekommer afljud hos vissa verb, se förteckningen.

6. Om participium præsens, hvars ändelse skulle vara andi, se ofvan § 64, 5.

7. Participium præteritum, hvars stamstafvelse är lika med supini, ändas i masc. och fem. på in, neutr. i (egentligen it, hvars t bortfallit i enlighet med § 43). Den i nysvenskan införda konstlade åtskilnaden mellan de starka verbens supinum och part. præt. neutr. finnes följaktligen icke i målet.

Endast följande starka verb har jag lyckats hopsamla:

1 Klassen.

Inf.	Præt.	Supinum.
*Bé l. bid (fn. biðja, sv. bedja)	bá	bédd, bétt, bidi
*Drepa (fn. drepa, sv. dräpa)	drap, dräft	drepi, dräft
*Geva l. gé (fn. gefa, sv. gifva)	gá	gevi, gédd, gétt
Ita l. eta (fn. eta, sv. äta)	åt	iti, eti

Inf.	Præt.	Supinum.
Kreka (sv. kräla)	krak, krekt	kreki, krekt
Leka (fn. leka, sv. läka)	lak, lekt	leki, lekt
*Ligga (fn. liggja, sv. ligga)	lå	liga
Lesa (fn. lesa, sv. läsa)	las	lesi
*Reka (fn. reka, sv. vräka)	rak, rekt	reki, rekt
*Sí l. sía (fn. sjá, sv. se)	så	sídd, sítt
Vara l. va (fn. vera, sv. vara)	va	vari
Bera l. bjera (fn. bera, sv. bära)	bar	buri
*Sima (fn. svima, sv. simma)	sam, sima	sumi, sima
*Sita (fn. sitja, sv. sitta)	sat	suti, sita
Skera (fn. skera, sv. skära)	skar	skuri
Stjela (fn. stela, sv. stjäla)	stal	stuli
*Koma (fn. koma, sv. komma)	komd	komi.

2 Klassen.

Falla (fn. falla, sv. falla)	full	falli
*Få (fn. fá, sv. få)	fikk	fådd, fått
Gråta (fn. gráta, sv. gråta)	grét, greit	gråti
*Gá, gå (fn. ganga, sv. gå)	gikk	gått, gådd, gangi
Hálda (fn. halda, sv. hålla)	huld, háld	háldi
Heita (fn. heita, sv. heta)	hét, heit	heiti
*Hugga (fn. höggva, sv. hugga)	högg, huggd	huggi, huggd
Láta (fn. láta, sv. låta)	lét	láti. [22])

3 Klassen.

*Drá (fn. draga, sv. draga)	dró	drátt, dragi [23])
*Dø (fn. deyja, sv. dö)	dó	døtt, dói

[22]) Så böjes vb. *láta* i bet. sonare; *láta* i bet. facere, permittere heter i målet leta, præt. let, supin. leti.

[23]) *Dragi* förekommer mest i de socknar, der *g* framför veka vokaler uttalas som *j*, alltså: *draji*.

Inf.	Præt.	Supinum.
Fara (fn. fara, sv. fara)	fór	fari
*Heva (fn. hefja, sv. häfva)	hóv	hevi, hevd
*Slå (fn. slá, sv. slå)	sló	slått, slagi [24])
*Sova (fn. sofa, sv. sofva)	sovd	sovi
*Stå, stá (fn. standa, sv. stå)	stó	stått, stått, ståndi
Svera l. svära (fn. sverja, sv. svärja)	svór	svuri
*Tá (fn. taka, sv. taga)	tó	tátt, tagi [24])
*Vega (fn. vega, sv. väga)	vóg, vegd	vegi, vegd
*Veva (fn. vefa, sv. väfva)	vóv, vevd	vevi, vevd.

4 Klassen.

Binda (fn. binda, sv. binda)	band	bundi, bondi
Brinna (fn. brenna, sv. brinna)	brann	brunni, bronni
Brista (fn. bresta, sv. brista)	brast	brusti, brosti
Drikka (fn. drekka, sv. dricka)	drakk	drukki, drokki
Finna (fn. finna, sv. finna)	fant	funni [25])
Hinna (sv. hinna)	hann	hunni
Rinna (fn. renna, sv. rinna)	rann	runni, ronni
Senka (fn. sökkva, sv. sjunka)	sank	sonki
Slippa l. lippa (fn. sleppa, sv. slippa)	slapp	sluppi
*Smella (fn. smella, sv. smälla)	small, smelld;	smulli, smelld
*Smelta (sv. smälta)	smalt, smelt;	smulti, smelt
Spinna (fn. spinna, sv. spinna)	spann	spunni, sponni
Sprikka (fn. springa, sv. spricka)	sprakk	sprukki, sprokki
Stikka (fn. stinga, sv. sticka)	stakk	stukki

[24]) *Slagi* förekommer mest i de socknar der *g* framför veka vokaler uttalas som *j*, alltså: *slaji*. Likaså *taji*.

[25]) Så skulle väl det aktiva verbet lyda, men jag minnes mig aldrig hafva hört annat än den passiva formen, som är följande anomala: finnas, fantist l. fandist, funtast. I st. f. aktiva formen *finna* användes vb. hitta eller andra synonyma.

Inf.	Præt.	Supinum.
*Stjölpa (sv. stjelpa)	stalp, stjölft	stulpi, stjölft
*Svella (fn. svella, sv. svälla)	svall, svelld	svulli, svolli, svelld
Svelta (fn. svelta, sv. svälta)	svalt	svulti, sulti [26])
Vinna (fn. vinna, sv. vinna)	vann	vunni
(Fn. verða, sv. varda)	vart	—
*Veksa (fn. vaxa, sv. växa)	vaks, vekst	vuksi, vekst.

5 Klassen.

Bíta (fn. bíta, sv. bita)	beit	biti
Blí (sv. blifva, smdr. bli)	blei	blivi
Bríða (fn. ríða, sv. vrida)	breid	bridi
Dríva (fn. drífa, sv. drifva)	dreiv	drivi
Físa (pedere)	feis	fisi
Gníða (fe. gniðan, sv. gnida)	gneid	gnidi
Grípa (fn. grípa, sv. gripa)	greip	gripi
Knípa (fn. knípa, sv. knipa)	kneip	knipi
Píta (sv. pipa, hvina)	peit	piti
Ríða (fn. ríða, sv. rida)	reid	ridi
Ríva (fn. rífa, sv. rifva)	reiv	rivi
*Skína (fn. skína, sv. skina)	skein	skína
Skíta (fn. skíta, cacare)	skeit	skiti
Skríka (sv. skrika)	skreik	skriki
Skríva (fn. skrifa, sv. skrifva)	skreiv	skrivi
Slíta (fn. slíta, sv. slita)	sleit	sliti
Stíga (fn. stíga, sv. stiga)	steig	stigi
Stríða (sv. strida)	streid	stridi
Svíða (fn. svíða, sv. svida)	sveid	svidi
Svíka (fn. svíkja, sv. svika)	sveik	sviki
Víka (fn. víkja, sv. vika)	veik	viki.

[26]) En utdöende form, hvaraf bildats ett transit. sylta = låta svälta, t. ex. sylta kríande: låta kreaturen svälta.

6 Klassen.

Inf.	Præt.	Supinum.
Bjúda (fn. bjóða, sv. bjuda)	böud	budi
Brýta (fn. brjóta, sv. bryta)	bröut	bruti
Drýpa (fn. drjúpa, sv. drypa)	dröup	drupi
Flýga (fn. fljúga, sv. flyga)	flöug	flugi
Flýta (fn. fljóta, sv. flyta)	flöut	fluti, flýti
Frýsa (fn. frjósa, sv. frysa)	fröus	frusi
Júga (fn. ljúga, sv. ljuga)	jöug	jugi [27])
Klýva (fn. kljúfa, sv. klyfva)	klöuv	kluvi
Krýpa (fn. krjúpa, sv. krypa)	kröup	krupi
Nýpa (got. hniupan, sv. nypa)	nöup	nupi
*Nýsa (fn. hnjósa, sv. nysa)	nöus	nýst
Rýta (fn. hrjóta, sv. ryta)	röut	ryti
Skjúta (fn. skjóta, sv. skjuta)	sköut	skuti
Skrýta (sv. skryta)	skröut	skruti
Strýka (fn. strjúka, sv. stryka)	ströuk	struki
Súga (fn. súga, sv. suga)	söug	sugi
Súpa (fn. súpa, sv. supa)	söup	supi
Tjúta (fn. þjóta, sv. tjuta)	tjöut	tjuti.

§ 66. De svaga verben. För dessa verbs indelning har Rydqvists uppställning af trenne konjugationer med antagande af två klasser för andra konjugationen tyckts lämpligast. Att till en skild fjerde svag konjugation hänföra de (till största delen med j afledda) vokalförvandlande verben (Rydqvists 2:dra konjugationens oegentliga anomala) hade kanske dessa verb förtjenat, men då de i afseende å böjningsändelser förete intet egendomligt och dessutom i vårt allmogemål äro ganska få, har jag föredragit att uppräkna dem under 2:dra konjugationen.

[27]) Äfven det forntrognare *lugi* tror jag mig ha hört. Som jag dock ej är fullt säker, har jag ej heller velat bibehålla stafsättet *lj*.

Första Konjugationen.

1. Om infinitiven gäller hvad som sades här ofvan § 65 1, således: fräga eller fräg, kvíla eller kvíl, skoda eller skod, tala eller tal. Ändas stammen på flere medljud, inskjutes, om ändelsen **a** bortkastas, en halfvokal **e**, då välljudet eller uttalets beqvämlighet sådant fordrar, t. ex. regen för regn, reken för rekn, sigel för sigl o. s. v. Jfr § 50 not. 17.

2. Præsens ändas på **ar**, likasom i skriftsvenskan: kallar, rópar, talar.

3. Præteritum ändas på **a**, uppkommet genom bortkastning af den egentliga ändelsen **di**, alltså: kalla, rópa, tala = kalladi, rópadi, taladi, jfr § 67, 3 anm. 1.

4. Imperativi 2 person sing. är lika med den förkortade formen af infinitiven, således kall! róp! tal! Någon gång, men sällan, ändas den på **a** likasom i skriftsvenskan. Pluralis 2 person ändas på **in**: kallin! rópin! talin!

5. Supinum ändas på **a**, enär t'et bortfallit, såsom omtaladt är i § 43, alltså: kalla, rópa, tala.

6. Om participium præsens, hvars ändelse skulle vara **andi**, se ofvan § 64, 5.

7. Participium præteritum ändas antingen lika med den fullständiga infinitivformen på **a** (per tria genera sg. & pl.), i hvilket fall i sing. masc. och fem. **d** (jfr § 34), i neutr. **t** bortkastats, t. ex. han ha blivi kalla, he e allt bortplokka, eller ock har (i enlighet med § 37) **d** efter **a** öfvergått till **g**, hvartill i sing. masc. och fem. (den egentligen endast masculina) ändelsen **er** fogats, plur. **a**, alltså: målager pl. målaga, kvílager pl. kvílaga; men framför neutraländelsen **t** har **g** åter bortfallit, t. ex. so va he talat, he e allt harvat nú. Följaktligen ändas participium præteritum sålunda:

Sing. Masc. och fem. **-a** eller **-ager**, Neutr. **-a** eller **-at**.
Plur. Alla tre genera **-a** eller **-aga**.

Andra Konjugationen.

Klasserna a och b.

1. Om infinitiven gäller hvad som sades här ofvan § 65 1, således: a) bygga och bygg, gøma och gøm; b) lýsa och lýs, rekka och rekk.

2. Præsens ändas på **er** t. ex. bygger, gømer, lýser, rekker, utom då stammen har slutljudande **r**, i hvilket fall ingen ändelse tillägges, utan stammen står fri, t. ex. gör, lär, stýr, icke görer, lärer, stýrer. Likaså äfven tol af tola.

3. Præteritum ändas a) på **d**, b) på **t**, t. ex. a) byggd, gømd, b) lýst, rekkt, jfr § 15, 3 anm. 1. Slutas stammen på **d** eller **t**, tillägges i præteritum ingen ändelse, om konsonant står före slutbokstafven t. ex. a) båten vénd inga: båten vände ej; b) tom lyft ankar, de lyfte ankar. Står deremot vokal före stammens slutkonsonant, tilläggas **d** eller **t**, utan att dock, såsom i skriftspråket, vokalen framför den sålunda geminerade konsonanten förkortas; t. ex. a) hón klädd sej grann; b) vi býtt hestar, han høtt me kníven.

4. Imperativi 2 person sing. är lika med den förkortade infinitiven t. ex. bygg! gøm! lýs! rekk! 2 person plur. ändas på **in**: byggin! gømin! lýsin! rekkin!

5. Supinum ändas antingen a) på **d**, b) på **t**, t. ex. a) byggd, gømd, b) lýst, rekkt, eller ock i båda klasserna på **i** (egentligen **it**, hvars **t** bortfallit enl. § 43), t. ex. byggi, gømi, lýsi, rekki; den senare ändelsen är nu den vanligare. Slutas stammen på **d** eller **t**, gäller för förra fallet den för præteriti ändelse angifna regel, d. ä. stammen står fri, om konsonant föregår **d** eller **t**, t. ex. båten ha inga vénd, tom ha lyft ankar. Deremot: hón ha klädd sej grann, vi ha býtt hestar, han ha høtt me kníven.

6. Om participium præsens, hvars ändelse skulle vara **andi**, se ofvan § 64, 5.

7. Participium præteritum ändas a) på **d**, b) på **t**, med iakttagande af hvad som redan blifvit sagdt rörande verb, hvilkas stam ändas på någotdera af dessa två medljud; **er** tillfogas ofta i masc. (och äfven fem.) sing., hvaremot neutraländelsen **t** i klassen **a** oftast, i klassen **b** alltid bortlemnas, t. ex. nó e tär snyggt byggd, stóde e køft reidan. Pluralis alla tre genera ändas på **a**.

Vokalförvandlande verb af 2:dra konjugationen.

Inf.	Præt.	Supinum.
Dölja (fn. dylja, sv. dölja)	dold	dold
Erja (fn. erja, sv. ärja)	ård	ård
Göra (fn. göra, sv. göra)	gjórd	gjórd
Legga (fn. leggja, sv. lägga)	lád	lád
Seja (fn. segja, sv. säga)	sá	seji
Selja l. sölja (fn. selja, sv. sälja)	sold	sold
Seta (fn. setja, sv. sätta)	sat	sat
Skölja (fn. skola, sv. skölja)	skold	skold
Smörja (fn. smyrja, sv. smörja)	smórd	smórd
Velja (fn. velja, sv. välja)	váld	váld
Vena (fn. venja, sv. vänja)	vánd	vánd

Med undantag af göra äro alla dessa afledda med j och det ringa antal[28]), som här kunnat uppräknas, visar målets, tillochmed i jämnförelse med skriftsvenskans, starka benägenhet att göra sig af med dessa (såsom Rydqvist med skäl kallar dem) „dyrbara skapelser från den mest aflägsna forntid.“ Detta sker antingen genom att upphäfva vokalförvandlingen, t. ex. gläda, glädd, glädd l. glädi, eller genom

[28]) Deribland hafva redan de flesta antagit icke-vokalförvandlande biformer i præt och supinum.

att öfverföra verbet till 1:sta konjugationen, t. ex. stydja, stydja, stydja (d. ä. ljustra), eller genom att använda andra verb, som äro synonyma, t. ex. i st. f. det här uppräknade, men högst ovanliga dölja: gøma, i st. f. spörja: fräga, i st. f. städja: stessla. Det i skriftspråket lika med göra böjda böra har i målet fått infinitiven bórda, hvaraf præteritum bórd, supinum bórd.

Tredje Konjugationen.

1. Infinitivus i denna konjugation uppvisar alltid, likasom i skriftspråket, den nakna, vokaliskt utgående stammen utan den vanliga infinitivändelsen **a**, t. ex. ró. Undantag härifrån gör endast vb. día: di, hvilket också böjes enligt 1:sta konjugationen, jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I sid. 390.

2. Præsens ändas på **r**, t. ex. rór.

3. Præteritum ändas på **dd**, t. ex. ródd; vokalens längd förändras icke trots konsonantgeminationen jfr 2:dra konj. mom. 3.

4. Imperativi 2 person sing. är lika med infinitiven, t. ex. ró; 2 person plur. ändas på **in**, t. ex. róin.

5. Supinum ändas än på **dd**, än på **tt**, t. ex. ródd och rótt; vokalen alltid lång.

6. Om præsens participii, hvars ändelse äfven i denna konjugation skulle vara **andi** (skriftspråkets **-ende** jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I sid. 403 ff.), se ofvan § 64, 5.

7. Participium præteritum ändas på **dd**, hvartill i masc. (och äfven fem.) ändelsen **er** ofta fogas, t. ex. nóten e bódder nú (d. ä. lappad; not är fem. äfven i målet). Neutrum ändas stundom lika som masc. och fem. på **dd**, stundom på **tt**, t. ex. he e väl ródd eller rótt. Pluralis fogar ändelsen **a** till singularis, t. ex. hestana e óskódda. Angående pluraländelsen **a** i detta tempus såväl af denna som de föregående

konjugationerna må dock § 79 här nedan jämnföras. Om vokalen framför konsonantgeminationen gäller hvad ofvan momm. 3 och 5 sades: väsendtlig skilnad i uttal uppstår derigenom mellan t. ex. målets óskódd och skriftspråkets oskodd.

Anmärkning. Vid en återblick på 3:dje konjugationen finna vi i målet mellan henne och 2:dra konjugationens klass a, hvarur den förra utgått, ännu färre skiljaktigheter än i skriftsvenskan. Men för att underlätta jämnförelsen mellan målet och skriftspråket, har jag ansett lämpligast att icke sammanslå dessa båda konjugationer, hvartill eljes hade varit anledning.

§ 67. Om Passivum.

Passiva formen bildas i målet, likasom i skriftsvenskan, på två sätt: antingen genom omskrifning med vb. blí, hvartill præteritum participii fogas, eller genom en (ursprungligen reflexiv) tilläggsändelse. Det förra sättet är alldeles detsamma som skriftspråkets, det senare företer i afseende å tillägget och användandet vissa olikheter, som göra en omständligare utläggning nödvändig.

1. Infinitivus bildas af den (fullständiga) aktiva infinitiven genom tillägg af s, t. ex. bindas, talas, gømas, rekkas, rós. Eget är att målets verb af 3:dje svaga konjugationen med vokaliskt utgående stammar samt några i vissa afseenden med dem jämnförliga starka verb (få, slå) vanligen upptaga i infinitivus passivi det a, som de i aktiva infinitiven sakna (jfr Rydqvist Sv. Spr. L. I sid. 138); man hör således jämnte rós, skós, sýs, nås, sås, flås, fås, slås äfven róas, skóas, sýas, nåas, såas, flåas, fåas, slåas. Att jämnte sís och dís äfven finnas sías och días följer af hvad ofvan om dessa verb sagdt är.

2. Præsens bildas af samma tempus i activum sålunda att **s** tillägges, framför hvilket præsensändelsen r bortfaller och i 2:dra svaga konjugationen samt i den starka bindevokalen **e** förvandlas till **i** eller bortkastas, t. ex. bindis, talas, gømis, rekkis, rós, men ock stundom binds, gøms, rekks. Ibland inskjutes **i** äfven i 3:dje, t. ex. róis.

3. Præteritum bildas af samma tempus i activum genom tillägg af ändelsen **st**, i 1:sta svaga konjugationen utan bindevokal, t. ex. kallast (se nedan anm. 1), i de två öfriga samt den starka med inskjutande af bindevokalen **i**, t. ex. band-i-st, byggd-i-st, gømd-i-st, lýst-i-st, rekkt-i-st, ródd-i-st.

Anm. 1. Egentligen är väl, hvad de svaga konjugationerna beträffar, detta inskjutna **i** icke bindevokal, utan vokalen i den aktiva præteritiändelsen, hvilken i målet blifvit bortkastad, men förefinnes såsom **e** i nuvarande skriftspråket, såsom **a**, **i** i fornnordiskan. Häraf förklaras ock den biform præteritum af 1:sta svaga konjugationen uppvisar i passivum: jämnte kallast finnes nämnligen äfven kalladist, tydande på ett aktivt præteritum kalladi, sv. kallade, fn. kallaða, kallaði. Annorlunda är det inskjutna i'et i starka konjugationens præteritum passivi att förklara: jag anser det hafva tillkommit endast för välljudets skuld samt för att hindra det för uttalet besvärliga sammanstötandet af flere medljud, således las-i-st, fikk-i-st, band-i-st för las-st, fikk-st, band-st.

Anm. 2. I fornnorskan ändades passivum så i tempora præsentia som præterita på **st** (äldre **sk** = sik d. ä. sig, pron. refl.), hvadan det skulle ligga nära till hands att uppfatta det **st**, som i nyländska allmogemålet utgör ändelse för præteritum och supinum passivi, såsom en qvarlefva från fornspråket och så har äfven t. ex. Ruszwurm (Eibof. II

sid. 308) gjort i afseende å samma företeelse i estländska svenskan. Men då ändelsen **st** aldrig förekommer i fornsvenskan, sådan hon på runstenar och andra skriftliga minnesmärken åt oss bevarats, samt i det mål, hvarmed jag här sysselsätter mig, endast förefinnes i præteritum och supinum, men ej i præsens, imperativus eller infinitivus (ang. HIPPINGS slåast sid. 1137 gäller samma anmärkning som om hans vb. glöuma, se § 29 anm. 1), tvekar jag att ansluta mig till detta förklaringssätt. Måhända får man snarare anse t'et endast som ett nytt præteritimärke, hvilket till yttermera visso blifvit fogadt till det redan färdiga præteritum.

I norska allmogemålet är **st** bibehållet i passivändelsen, se AASEN N. F. Gr. § 298, likaså på Färöarne enl. HAMMERSHAIMB s. 270; i Sönderjylland finnas spår deraf, se KOK § 181. I Norge är dess betydelse dock egentligen reflexiv nu som fordom.

Anm. 3. På samma sätt (nämnligen som ett nytt öfverflödigt præteritimärke) är väl ock det **d** att betraktas, som alltid inskjutes i sló-d-ist, ofta i tó-d-ist, præt. pass. af slå och tá.

4. Imperativus bildas af den aktiva imperativen genom tillägg af **s**, hvarvid i 1:sta svaga konjugationen bindevokalen **a** användes i singularis t. ex. slås, slåins; harmas, harmins; gløms, glømins; møts, møtins; (trós, tróins).

5. Supinum bildas af det aktiva supinum sålunda att i 1:sta svaga konjugationen ändelsen **st** tillägges, ex. kallast; i 2:dra antingen ändelsen **st** lägges till det aktiva supinum på **i**, exx. byggist, lýsist, eller, vanligare, ändelsen **st** genom bindevokalen **a** förenas med de aktiva supinformerna på **d** och **t**, exx. byggdast, lýstast; i 3:dje ändelsen **st**, föregången af bindevokalen **a**, fogas till det aktiva supinum på **dd**, ex. tróddast; de starka verbens passiva supinum bildas, på samma

sätt som i 1:sta svaga konjugationen, genom tillägg af **st**, ex. bundist. Sjelffallet är att de starka verb, hvilkas aktiva supinum tillhör någon af de svaga konjugationerna, bilda sin passiva supinform i likhet med dessa, exx. huggdast, fåttast, táttast, simast. Det anomala funtast är ofvan nämndt; vid sidan deraf förekommer äfven funnist.

Slutanmärkning. Den nuvarande passivändelsen i de nordiska språken är en jämnförelsevis ny bildning och har ursprungligen haft reflexiv betydelse, såsom den fortfar att hufvudsakligen ega i norska allmogemålet, jfr ofvan. Äfven i åtskilliga af vårt skriftspråks verba deponentia röjer sig tydligen denna ursprungliga bemärkelse dels såsom reflexiv, dels såsom reciprok t. ex. minnas, skämmas, nalkas, slåss kyssas, träffas. Men i än högre grad är detta fallet i nyländska allmogemålet, hvilket helst uttrycker passivum genom omskrifning, hvaremot en stor del af dess formelt passiva verb icke i skriftspråket kan öfversättas utan omskrifning med ett pronomen. Jag vill här meddela några antecknade uttryck, hvilkas reflexiva karakter är ögonskenlig:

Når ja had kvílast ein stúnd: när jag hade hvilat mig en stund; leggs nider: lägg dig ned; han venskas me fremanfolk: han visar sig vänlig mot främmande (ställer sig in hos f.); somm vi satist nider: då vi satte oss ned; ni sku behøv kvílas: ni skulle behöfva hvila er; tom véndist omm: de vände sig om.

§ 68. Deponentia.

Dessa förhålla sig i formelt afseende fullkomligt som passiva och erbjuda ingenting egendomligt jämnförda med sina likar i skriftspråket. Såsom ett för målet eget deponens må anföras mådas (sv. anom. måste, sine infinit.), præt. måddist, supinum måddast, hvilket på somliga orter (Öst-

Nyland) ljuder: modas, modist, modast; jfr got. gamotan, fornhögt. muozan, nht. müssen. Præsens heter dock icke mådis l. modis, utan most. Ett annat är tordas (sv. töras, fn. þora), præt tordist, supinum tordast; äfven dess præsens är irreguliert och lyder tors, icke tordis. Såsom för målet egendomliga deponentia äro att betraktas alla de formelt passiva verb, hvilka hafva en tydligen reflexiv bemärkelse, den de sakna i skriftsvenskan, jfr slutanmärkningen vid föregående §.

§ 69. Præterito-Præsentia.

Dessa äro i målet följande:

Inf.	Præs. ind.	Præt. ind.	Supin.
Kuna (fn. kunna, sv. kunna)	kan	kund	kuna
— (fsv. magha, fn. mega)	må	—	—
Ska (sv. skola)	ska	sku	—
Vila (fn. vilja, sv. vilja)	vil	vild	vila
Vita (fn. vita, sv. veta)	veit	visst	vita.

§ 70. Öfversigt af Konjugationerna.

	Starka.	*Svaga I.*	*Svaga II.*		*Svaga III.*
			Klass. a.	*Klass. b.*	
		Actium.			
Infinitiv.	—, -a	—, -a	—, -a	—, -a	—
Præs. ind.	-er, -r	-ar	-er	-er	-r
Præt. ind.	—	-a	-d	-t	-dd
Imp. sing.	—	—, -a	—	—	—
Imp. plur.	-in	-in	-in	-in	-in
Supinum.	-i	-a	-d, -i	-t, -i	-dd, -tt
Part. præs.	(-andi	-andi	-andi	-andi	-andi)

		Passivum.				
Infinitiv.		-s, -as	-as	-as	-as	-s, -as
Præs. ind.		-is, -s	-as	-is, -s	-is, -s	-s, -is
Præt. ind.		-ist	-ast,-adist	-dist	-tist	-ddist
Imp.	*sing.*	-s	-as	-s	-s	-s
	plur.	-ins	-ins	-ins	-ins	-ins
Supinum.		-ist	-ast	-ist,-dast	-ist, -tast	-ddast
Part. præt. *Sing.*	*m.*	-in	-a, -ager	-d, -der	-t, -ter	-dd, -dder
	f.	-in	-a, -ager	-d, -der	-t, -ter	-dd, -dder
	n.	-i	-a, -at	-d, -t	-t	-dd, -tt
Pl. m. f. n.		-na	-a, -aga	-da	-ta	-dda.

Substantiven.

§ 71, 1. Likasom i skriftspråket återstå i målet af de skilda kasusformerna endast nominativens och genitivens. Den senare bildas så i singularis som pluralis genom tillägg af **s** till nominativen, men användes jämnförelsevis sällan och ersättes oftast genom en præposition, t. ex. loki ti bytton, taki up húse, eller ock genom sammansättning t. ex. byttloki, hústaki.

2. I afseende å substantivens genus öfverensstämmer målet vanligtvis med skriftsvenskan och allmogens öra är i detta afseende särdeles fint och pålitligt, såsom man ofta är i tillfälle att i akt taga, emedan det könlösa pronomen den högst sällan användes i st. f. han och hon: också ett af målets företräden framför den bildade klassens talspråk, särdeles här i Finland, hvarest den uppträder som allena herrskande, såframt icke uttryckligen tal är om personer.

3. Substantivens deklination är stark eller svag.

§ 72. Stark deklination. Denna erbjuder inga väsendtliga skiljaktigheter från svenska skriftspråkets och delas derför lämpligast i enlighet med Rydqvists uppställning i tre deklinationer eller klasser.

1. Första starka deklinationens kännetecken är pluraländelsen **ar**, men i singularis ingen bestämd ändelse. Exx.

Masculina:

Sing.		*Plur.*	
	stein		steinar
	sjø		sjøar
	himil		himlar
	fogel		foglar
	morin		mornar
	åker		åkrar
	hamar		hamrar [29])
	fjäling		fjälingar.

Feminina:

Sing.		*Plur.*	
	brúd		brúdar
	bró		bróar
	aksel		akslar
	sókn		sóknar
	fjeder		fjedrar
	keling		kelingar.

2. Andra starka deklinationens kännetecken är pluraländelsen **er**. Exx.

Masculina:

Sing.		*Plur.*	
	venn		venner
	lid		lider
	smé		sméder

[29]) Tillhör i svenska skriftspråket 3:dje starka dekl. Likaså kammare, nyl. kamar pl. kamrar. Vacklande är nafvare pl. nafrar och nafvare, men nyl. navar har i pl. endast navrar.

Sing.	stá	*Plur.*	städer
	bónde		bønder.

Feminina:

Sing.	sák	*Plur.*	säker
	nót		nøter [30])
	hánd		hénder
	mast		mester.

Neutra af andra starka deklinationen finnas ej många i målet. Af de många i skriftsvenskan vanliga, som hafva den ursprungligen romaniska ändelsen erí, användas af allmogen endast få, tydligen lånade från de bildades språk, t. ex. säterí, brennerí, réderí. Andra neutra, såsom blád, herrskap, hafva jämnte plur. formen på er (bláder, herrskaper) pluralis = singularis, tillhöra alltså nästföljande deklination.

3. Tredje starka deklinationens kännetecken är att singularis och pluralis äro lika. Exx.

Masculina:

Sing.	skipare	*Plur.*	skipare
	rusthollare		rusthollare
	tiggare		tiggare
	bóare		bóare.

Anm. Dessa och deras likar böjas stundom efter 2:dra st. deklinationen, således skiparer o. s. v. I fornspråket hafva de svag böjning, jfr Rydqvist Sv. Spr. L. II sidd. 6 och 319.

Neutra:

Sing.	bån	*Plur.*	bån
	epel		epel [31])

[30]) Tillhör i nuvarande skriftsvenskan 1:sta st. deklin., men har i fn. plur. *nœtr.*

[31]) Tillhör i skriftspråket 3:dje svaga deklinationen. Om flere dess likar skall blifva fråga vid nämnda deklination.

Sing.		*Plur.*	
	heimand		heimand
	hol		hol
	hús		hús
	net		net
	órd		órd
	riv		riv
	sigel		sigel
	skip		skip
	skót		skót
	skot		skot
	tak		tak.

Anm. Till denna deklination höra bland andra neutra äfven bär- och frukt-namn på **on**, bland hvilka man dock ofta ännu finner afvikelser från svenska skriftspråket så i anseende till genus som böjning, t. ex. smultra (fem.), pl. smultror.

§ 73. **Svag deklination.** Den svaga deklinationens kännetecken är ett **n**, redan i fornspråket (likasom i andra germaniska språk) bortfallet ur nominat. sing., men antydt genom den återstående slutvokalen; i gen. pl. har fornspråket bevarat **n** hos neutra och feminina på **a**, men bortkastat det äfven i denna kasus hos masculina och feminina på **i**. Nysvenskan har det forna **n** qvar i plur. af några neutra (ögon, öron), „till hvilka på oorganisk väg slutit sig allehanda neutra, som i stammen ändas på vokal, eller äro med **-e** utbildade“, Rydqvist Sv. Spr. L. II sid. 5. — Svaga deklinationen sönderfaller i tre klasser eller deklinationer.

1. Första svaga deklinationens kännetecken är pluraländelsen **ar**, under det att singularis ändas på **e**, i eller **a** (sv. **e**, pl. **ar**, fn. **i**, pl. **ar**); alla hithörande ord äro masculina. — De på **e** bortkasta stundom denna ändelse och äro (sedan de på **are** förts till 3:dje starka deklinationen)

icke många; likaså äro de på i få till antalet och blifva ännu färre genom att de flesta af dem äfven kunna hafva ändelsen a. De på a äro talrika och hafva upptagit denna ändelse ur fornspråkets casus obliqvi, hvilka hade slutvokalen a, under det nominativen hade ändelsen i. Detsamma har stundom skett i skriftspråket t. ex. vilja, timma, ända i st. f. vilje, timme, ände. Men en väsendtlig skilnad finnes i målets och skriftsvenskans behandling af sådana ord. I skriftspråket hafva de i och med bortkastandet af den maskulina ändelsen e förändrat icke blott genus och gjorts till feminina, utan äfven pluralis ändelse, der de antagit or för ar, således fullständigt öfverförts från 1:sta till 2:dra svaga deklinationen. Men i målet har, såsom en blick på singulärändelsen i följande deklination lär oss, ingen förvexling med de enligt densamma böjda femininen kunnat ske och såväl genus som pluralis hafva derför hos de allra flesta [32]) blifvit trogna fornspråkets. Exx.

Sing.		*Plur.*	
abbore (l. abbor)		abborar	
gobbe		gobbar	
måne (l. mån)		månar	
okse		oksar	
bisi		bisar	
hani (l. hana)		hanar	
hari (l. hara)		harar	
bakka		bakkar	

[32]) Några ursprungligen svaga masculina hafva visserligen ändock öfvergått till svaga feminina, men detta har skett till följd af skriftspråkets allt mera öfverhandtagande välde. Att trots skriftspråket så många ord med singulärändelsen *a* kunnat bibehålla pluralen *ar* och genus masculinum är i sanning förunderligt, då målets benägenhet att uppgå i svenskan är så stor. De, som öfvergått till feminina, hafva i följd deraf också antagit femininändelsen i sing. *o* eller *u*, se nedan.

Sing.		*Plur.*	
	boga		bogar
	drupa		drupar
	flota		flotar
	haka (uncus)		hakar
	holma		holmar
	lía		líar
	musa		musar
	sleda		sledar
	spada		spadar
	staka		stakar
	stiga		stigar
	stobba (l. stabba)		stobbar, stabbar.

2. Andra svaga deklinationens kännetecken är pluraländelsen **or** eller **ur**; singularis ändas på **o** eller **u** (sv. **a**, pl. **or**, fn. **a**, pl. **ur**) och alla hithörande ord äro feminina. Detta **o** eller **u** har, i likhet med den maskulina ändelsen **a** i föregående deklination, upptagits ur fornspråkets casus obliqvi, hvaremot den forna feminina nominativändelsen **a** råkat ur bruk. Dock hör man den ibland, måhända återupptagen ur svenska skriftspråket; i några ord är den tillochmed uteslutande rådande t. ex. nesa, sv. näsa, hvilket ock såsom svagt femininum är jämnförelsevis ungt, se Rydqvist Sv. Spr. L. II sid. 217. Exx.

Sing.		*Plur.*	
	bryggo		bryggor
	børdo		børdor
	geddo		geddor
	grímo		grímor
	hysto		hystor
	høno		hønor
	kéldo		kéldor
	kerro		kerror
	klukko		klukkor

Sing.		*Plur.*	
kýo		kýor	
reiso		reisor	
rívo		rívor	
skjúlo		skjúlor	
systro		systror	
yglo		yglor	
finu		finur	
haku	(mentum)	hakur	
karu		karur	
stuvu		stuvur	
svipu		svipur	
tresu		tresur.	

Anm. Såsom af dessa exempel synes, hafva de svaga feminina substantiven ändelserna **o** pl. **or**, då stamstafvelsen är lång, men **u** pl. **ur**, då hon är kort, hvilket äfven förut anmärkts af V. Thomsen i hans disp. „den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske“ Kbh. 1869 (sid. 95). Deremot kan jag, åtminstone icke obetingadt, ansluta mig till hans åsigt ibd. att stamstafvelsens qvantitet äfven för de svaga masculina skulle bestämma ändelsen **e** eller **a**. Af de i föregående mom. framstälda exemplen framgår visserligen att alla, som sluta på **e**, hafva lång stamstafvelse (eller hafva flere än två stafvelser), men af de på **i**, (som här blir detsamma som **e**), hafva två **i** eller **a** ömsom och ett städse **i**, oaktadt deras stamstafvelse är kort. Likaså är det fallet att icke alla svaga tvåstafviga masculina, som hafva första stafvelsen lång, ändas på **e**, såsom fyra af exemplen utvisa, hvilka hafva ändelsen **a**, aldrig **e**. Alltså torde man åtminstone kunna påstå att undantagen äro många. — Aasen (N. Gr. s. 96) har för norska allmogemålet uppstält samma regel: „naar et Ord har en aaben Vokal i Roden og en enkelt Konsonant paafølger, bliver Endevokalen ikke E,

men enten A (Aa) eller O (U)". I detta mål torde regeln äfven för masculina hafva större tillämplighet, åtminstone anföras ej några undantag. Också verbens infinitiver äro der underkastade denna „Tiljævning."

3. Tredje svaga deklinationen omfattar i målet några få neutra, som i sing. ändas på **a**, i plur. på **on, an,** t. ex. öuga l. øga, öira l. øra, jerta pl. öugon l. øgon, öiron l. øron, jertan. Hit höra deremot icke, såsom i svenska skriftspråket, neutra på **e** eller obestämdt vokalslut, hvilka i nyländska allmogemålet likasom i fornspråket hafva stark böjning. [33])

[33]) Emedan en vigtig skilnad häri visar sig mellan målet och skriftsvenskan, vill jag här uppräkna de vanligaste ord af detta slag, hvilka finnas i bägge, dervid för jämnförelsens skuld upptagande ordens form så i målet som skriftspråket:

Singularis.		*Pluralis.*	
nyl. ankar	sv. ankare	nyl. ankar	sv. ankaren
beit	bete	beit	beten
belt	bälte	belt	bälten
bräd	bräde	bräd	bräden
dík	dike	dík	diken
emn	ämne	emn	ämnen
kveit	hvete	—	—
merk	märke	merk	märken
rík	rike	rík	riken
skift	skifte	skift	skiften
spenn	spänne	spenn	spännen
spok	spöke	spok	spöken
stell	ställe	stell	ställen
stykk	stycke	stykk	stycken
vitn	vittne	vitn	vittnen
blý	bly	—	—
bó	bo	bó	bon
fro	frö	fro	frön
fä	fä	fä	fän

Anm. Öuga och öira hafva oftast i plur. öugor och öiror (øgor, øror), böjas alltså i plur. såsom svaga feminina, ehuru den äldre formen öugon, öiron (øgon, øron) på flere orter höres; jfr AASEN N. Gr. sid. 154, HAMMERSHAIMB sid. 289. Af jerta finnes pluralformen jerta, hvarigenom äfven detta ord, likasom de i noten uppräknade, visar sig tillhöra 3:dje starka deklinationen. Den 3:dje svaga hade derför här med skäl kunnat indragas, men för jämnförelse med svenska skriftspråket samt norskan och färömålet har jag ändock låtit den få plats.

§ 74. Anomala substantiv.

Följande substantiv äro i målet, likasom ock i svenska skriftspråket, anomala:

gås plur. gess; lús plur. lyss;

kó plur. kónar, sv. kor [34]);

kló pl. klónar, skó pl. skónar, sv. klor och skor;

ró pl. rónar, tå pl. tånar, sv. ror och tår;

---

höi	hö	—	—
knä l. knäd	knä	knä l. knejar	knän
råd *)	rå	råd	rån
spöud	spö	spöud	spön
stód	sto	stód	ston
stråd	strå	stråd	strån
trä	trä(d)	trä	trän, [träd]
töi	tö	—	—

Alla dessa tillhöra i målet 3:dje starka deklinationen. Några andra har målet hänfört dels till 1:sta starka t. ex. ló (masc.), pl. lóar, dels till 2:dra svaga t. ex. gärdo (fem.), pl. gärdor.

*) Skógs-, sjo- eller berga-råd = rå; äfven rådandi, substantiveradt præs. part. af vb. råda: den, som råder öfver skogen, sjön eller bergen.

[34]) Ordet begagnas sällan i målet och ersättes af kuddo plur. kuddor; likaså användes suggo pl. suggor i st. f. so, hvilket ej finnes i målet.

fádra smdr. fár plur. fäder;
bródra smdr. brór plur. brøder;
módro smdr. mór plur. møder;
dótro plur. døter;
son plur. syner.

Anm. Med formerna møder och døter må jämnföras fn. mœðr och dœtr samt färömålets møður och døtur.

Artikeln.

§ 75. **Den obestämda artikeln** är masc. och fem. ein, neutr. eit.

§ 76. **Den bestämda slutartikeln** är sing. masc. och fem. **-in, -en** eller **-n**, neutr. **-i** eller **-e**; plur. masc. och fem. **-na** eller **-en**, neutr. **-in, -en** eller **-a**. Dessa fogas till substantivens obestämda form på följande sätt:

1. Masc. och fem. **-in**, neutr. **-i** bilda den bestämda slutartikeln i sing. till alla substantiv, som i obestämd form ändas på **g** eller **k**. T. ex. fjälingin, bógin, gluggin, ryggin; bankin, krókin, sekkin, stakkin; krógin, engin, veggin, daggin; víkin, sákin, fokkin; tági, skeggi, køki, loki, díki, merki, stykki.

Anm. Angående uttalet af **g** och **k** samt **gg** och **kk** se §§ 35 och 36 samt 48 och 49; ang. det i neutrala bestämda artikeln bortfallna **t** se § 43.

2. Alla masculina och feminina substantiv, som i obestämd form ändas på vokal eller någondera af konsonanterna **l** och **r**, få i singularis bestämda slutartikeln **-n**, t. ex. sjøn, brón, smén, stán, bisin, stigan, reison, finun; fíln, fogeln, talln, akseln; múrn, fýrn, åkern, sumarn, mern, fjedern. Ändas obestämda formen på kort **e**, bortkastas detta framför slutartikeln, t. ex. bóarn, skiparn, abborn, och om den **e**

föregående konsonanten icke är l eller r, bildas bestämda formen i enlighet med mom. 3.

3. Alla masculina och feminina substantiv, som i obestämd form ändas på någon annan konsonant än g, k, l och r (samt n, se nedan), få i sing. bestämda slutartikeln -en, hvars e dock ljuder ganska svagt (jfr §§ 35 och 36 anm. 1), t. ex. bussen, klabben, prósten, stormen, grópen, skeiden, nóten, kølden.

Undantag. De på n eller nn (uppkommet af nd, se § 61) få i bestämd form icke något tillägg, t. ex. stein, sókn, vinn, hunn. Sóknen höres dock stundom. Mån (best. form af måne) är bildadt i enlighet härmed och med föregående mom. 2.

4. Alla neutrala substantiv, som i obestämd form ändas på andra konsonanter än g eller k, samt de på vokal, undantagande a, ha i singularis bestämda slutartikeln e, t. ex. råde, hole, skúme, beine, torpe, åre, lasse, skote, rive; bóe, blýe, høe l. höie, brenneríe. De neutra, som ändas på a, hafva i singularis den bestämda och obestämda formen lika, t. ex. øga, jerta.

5. Masculina af 1:sta och 3:dje starka samt 1:sta svaga deklinationen äfvensom feminina af 1:sta starka och 2:dra svaga deklinationen bilda sin bestämda plurala form sålunda att ändelsen na lägges till obestämda formen i pluralis; framför detta tillägg bortfaller ur pluraländelsen r, t. ex. steinana, tiggarena, oksana, líana, brúdana, yglona, finuna.

6. Ord tillhörande 2:dra starka deklinationen bilda sin bestämda plurala form oftast genom tillägg af en till obestämda formen i pluralis, framför hvilket ur pluraländelsen e bortfaller, men stundom (särdeles då stamstafvelsen slutas på n) genom att tillägga na, hvilket icke i plural-

ändelsen åstadkommer någon förändring. T. ex. bøndren, städren, héndren, mestren, vennerna.

7. Alla starka neutra, utom de, som ändas på g eller k, bilda sin bestämda plurala form genom att foga en till den obestämda formen; de på g eller k använda in, jfr mom. 1. T. ex. bånen, spöuden, neten; eggin, lokin. Samma osed, som råder i svenska talspråket, nämnligen att till neutr. plur. bestämda ändelse ytterligare foga ett a, håller äfven på att insmyga sig i dialekten; man hör derför allestädes, der denna är stadd i öfvergång till svenskan, bånena, netena, lokina o. s. v.

8. De svaga neutra bilda sin bestämda form i pluralis genom att foga a till obestämda formen, således: øgona, ørona, jertana.

Namn.

§ 77. Angående **ortnamnen** hänvisar jag läsaren till min afhandling „Om svenska ortnamn i Nyland“, intagen i Finska vetenskapssocietetens Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, 8:de hft. H:fors 1867. Några senare samlade tillägg skola framdeles publiceras.

§ 78. **Personnamnen** bestå af för- och tillnamn; endast i få aflägsna byar saknas det senare och ersättes af son (dotter) vidhängdt fadrens förnamn. — Nutidens nyländska förnamn erbjuda i och för sig intet anmärkningsvärdt, varande desamma, som hos ståndspersonsklassen vanligast förekomma. Af deras förkortade eller dagligtals-former må dock några här anföras. Masculina: Ábu = Abraham, Ádolt = Adolf, Akku = Axel, Ante = Anders, Antu = Anton, Arve = Arvid, Bentu = Bengt, Biéli = Berndt, Émelt = Emil, Frídolt = Fridolf, Gusta = Gustaf, Háns, Hannis, Janne,

Jannu, Jusse, Jutte = Johan, Johannes, Hinku = Henrik, Kalle l. Kallu = Karl, Manne = Magnus, Matte = Mattias, Mikkel = Mikael, Oski = Oskar, Vikku = Viktor, Ville l. Villu = Vilhelm. Feminina: Fía l. Fíu = Sofia, Fína l. Fínu = Josefina, Gréta = Margareta, Léna = Magdalena, Helena, Lísa l. Lísu = Elisabet, Maja = Maria, Manda l. Mandu = Amanda, Ríka = Erika, Stáva = Gustafva, Stína l. Stínu = Kristina, Tilda = Matilda, Ulla = Ulrika.

Framför dop- eller förnamnet sättes ofta gårdens eller byns namn, t. ex. Niss-Ábu, Reimars-Kristoffer, Nesi-Jutte, eller fadrens tillnamn, om den omtalade är en ung menniska, t. ex. Hánsons Tilda, Lindforsens Kallu.

Då dessa namn stå i genitivus, sättas de framför det ord, som betecknar det egda, likasom i skriftspråket, men i motsats till förhållandet i detta står detta ord oftast i bestämd form, t. ex. kvart e Fínus repsun? Si tär e Kallus meitspöude! Te Stávas lill pojkin ha dói.

Adjektiven.

§ 79. Adjektivens böjning är antingen stark (obestämd) eller svag (bestämd): indelningen hvilar på samma grund, som i skriftsvenskan.

1. Exempel på adjektiv med stark böjning:

Sing. Masc. och Fem.	Sing. Neutr.	Plur. Masc. Fem. o. Neutr.
Frí	Frítt (jfr anm. 2)	Fría
Frísk	Fríst [35])	Fríska
Gamal	Gamalt	Gamla (vanl. gámbel)
Júp	Júft [36])	Júpa
Kvít	Kvítt (jfr anm. 2)	Kvíta

[35]) Här har *k* bortfallit i enlighet med § 55.

[36]) Enligt § 47 står *f* för *p* framför *t*.

Sing. Masc. och Fem.	Sing. Neutr.	Plur. Masc. Fem. o. Neutr.
Líten	Líte [37])	(Småa)•
Ludin (jfr anm. 3)	Ludi [37])	Ludna
Raku [38])	Rakut	Rakuga
Stark	Start [35])	Starka
Stór	Stórt	Stóra
Svemno [38])	Svemnot·	Svemnoga
Torsti [38]) (l. torsto)	Torstit	Torstiga
Vaker	Vakert	Vakra.

Såsom af dessa exempel synes, ändas i målet, likasom i skriftspråket, adjektiv med stark böjning i neutrum på **t**, i pluralis på **a**, af hvilka ändelser dock den förra i vissa fall bortfaller i enlighet med § 43. Hvad det plurala **a** vidkommer, gäller om detsamma hvad som sades § 65, 1 angående infinitivändelsen **a**: det bibehålles eller bortkastas allt efter den talandes godtycke, t. ex. båtana e nýa l. ný, hestana e torstiga l. torsti, pengana hansis ha blivi bortgømda l. bortgømd (se § 64, 6). Uppstår derigenom svårighet vid uttalet (jfr § 66, 1), så inskjutes en halfvokal **e**, t. ex. tom neten e gámbel reidan, flikkona tär i sókn e vaker.

Anm. 1. Alla adjektiv utom de med afledningsändelse på **-l, -n, -r** kunna i sing. såväl masculinum som femininum få (den ursprungligen endast masculina) tilläggsändelsen **er**, och de, hvilkas **g** bortfallit ur ändelsen, upptaga det åter framför detta tillägg i enlighet med § 39, anm., t. ex. fríer, júper, stórer, rakuger.

Anm. 2. Sådana adjektiv, som ändas på vokal eller **t** med föregående vokal, förändra i svenska skriftspråket denna från sluten till öppen framför den neutrala ändelsen **tt** eller

---

[37]) Här har *t* bortfallit i enlighet med § 43.

[38]) Här har *g* bortfallit i enlighet med § 39, anm.

t, t. ex. fri neutr. fritt, ny neutr. nytt, blå n. blått, hvit neutr. hvitt, flat n. flatt, het n. hett, blöt n. blött, men härvid skiljer sig målet från skriftspråket på samma sätt, som redan ofvan påpekades i § 66 2:dra konj. mom. 3 samt 3:dje konj. momm. 3, 5 och 7, deri nämnligen att vokalens längd blir oförändrad, alltså frí n. frítt, ný n. nýtt, blá n. blátt, kvít n. kvítt, flát n. flátt, heit n. heitt, blöut n. blöutt. I fornspråket blir vokalen likaledes oförändrad till sin längd. Undantag så i målet som fornspråket är gó, fn. góðr, hvars **ó** öfvergår till **o** framför neutraländelsen **tt**: gott. I vår nuvarande svenska är långt vokalljud framför dubbel konsonant okändt, men för fornspråket var det, såsom nämndt, icke främmande, och äfven häri uppvisar målet alltså ett ålderdomligare språklynne än skriftsvenskan.

Anm. 3. Adjektiven på **-in**, neutr. **-i**, (som egentligen äro starka præterita participii), hafva i målet biformer på **-i**, neutr. **-it**, hvarigenom de blifva jämnförliga med torsti (se bland exx.) och öfriga, hvilkas ändelse egentligen är **-ig**, t. ex. ludin, ludi och ludiger, ludit; mulin, muli och muliger, mulit; nakin, naki och nakiger, nakit, (äfven nakuger, nakut); rusin, rusi och rusiger, rusit (d. ä. dålig, usel) m. fl.

2. Då adjektiv böjas svagt, få de ändelsen **a** och äro i sing. och plur. i alla tre genera lika med motsvarande starka pluralform, utom adj. liten, som har svaga (bestämda) formen lilla. Dock är förhållandet med denna böjningsändelse **a** detsamma, som nämndes i § 65, 1 angående infinitivens **a** och här ofvan angående den plurala ändelsen **a** hos adjektiv med stark böjning, att den nämnligen lika ofta (och oftare) bortfaller än bibehålles t. ex. te ný båten, mín kvít kuddo, te gámbel nete, mang vaker stell; te óård teigin.

§ 80. **Gradförhöjningen.** Komparativ och superlativ bildas af positiven antingen genom tillägg af **er** l. **r** och **st**

stundom med vokalförändring, eller ock genom tillägg af are och ast.

1. Det förra sättet (stark komparation) användes endast i några få ord:

pos. gróv	komp. grøver	superl. grøvst l. gróvast
høg	høger	høgst
lang	lenger, lénger	lengst
låg	läger	lägst
trang	trenger	trengst
tung	tynger	tyngst l. tungast
ung	ynger	yngst.

Den komparativa formen af stór, større l. størr, superl. størst närmar sig mera till skriftsvenskans.

Till de nu uppräknade kunna läggas ännu några andra, hvilka sakna positiv:

(gó)	komp. beter	superl. best
(gamal)	elder	elst
(mang)	fleir, fleiri l. fleira	flest
(mykin)	meir l. meira	mest
(líten)	minder	minst
(dåli)	sömmer	sömst
(ílak)	verr	verst.

För det mesta (isht i superl.) med nu anförda ändelser och endels med vokalförändring bildade ur partiklar äro:

(bak)	komp. bakra	superl. bakst
(ett, etter)	—	ettarst, ettast
(fram)	fremmer, fremra	fremst
(för)	—	först
(inn)	inner, indra	innerst
(millan)	—	millerst
(mitt)	—	mitterst
(nider)	nidra	niderst

(nära)	komp.	nömmer némare	superl.	nömmast némast nömst nest
(sidan)		—		sist
(undi)		under, undra		underst
(út)		ýter		ýterst
(yvi)		övra		överst.

Anm. I fornspråket ändas adjektivens komparativ på **ri**, som i nysvenskan motsvaras af **re**, hvaremot adverbens komparativ ändas på **r**, som i nysvenskan rättast motsvaras af **er**, men vanligast numera af **re**. Likasom sålunda i skriftspråket den adjektiva komparativändelsen **re** äfven utsträckt sig till adverben, så har i nyländska allmogemålet den adverbiala komparativändelsen **er** utsträckt sig till adjektiven.

2. Gradförhöjningstilläggen **are** och **ast** (svag komparation) äro i målet likasom i skriftsvenskan de vanligast begagnade. Exx.

pos. frísk		komp. frískare	superl.	frískast
häv		hävare		hävast
klók		klókare		klókast
ný		nýare		nýast
trägin		trägnare		trägnast
vaker		vakrare		vakrast.

Den gamla genit. plur. allra, som i skriftspråket tjenar till att förstärka superlativen, motsvaras i målet af all eller ali.

Räkneorden.

§ 81. Bland grundtalen skilja sig endast följande från skriftsvenskan: ein n. eit, trí, åtta, níe, tíe, treti, förti och de öfriga med ti (tio) sammansatta; af ordningstalen: anan, tridi. Om anan längre fram.

En märkelig egendomlighet finnes i målet, nämnligen att grundtalen 1—3, 5—7, 12, då de stå utan substantiv, få ett tillägg a, således eina, tvåa, tría, femma, sexa, sjúa, tolva; t. ex. tom hár ein kuddo l. två kuddor, men på frågan: mang kuddor hár tom? svaras eina, tvåa o. s. v.

Pronomina.

§ 82. Pronomina Personalia.

	1:sta Person.		2:dra Person.	
Sing.	*Nom.*	ja	*Nom.*	tu
	Acc.	mi (me, mej)	*Acc.*	ti (te, tej)
Plur.	*Nom.*	vi	*Nom.*	ni
	Acc.	os	*Acc.*	ider

3:dje Person.

		masc.	fem.	neutr.
Sing.	*Nom.*	han	hón	he
	Gen.	hansis	hennars	tess
	Acc.	han, honon, en	henna, na	he, e
Plur.	*Nom.*	tom	tom	tom
	Gen.	teiras	teiras	teiras
	Acc.	tom	tom	tom.

Anm. 1. De könbetecknande pronomina han och hón stå icke blott för substantiv utmärkande personer och lefvande varelser i allmänhet af han- eller hon-kön, utan ock för alla andra substantiv masculini eller feminini generis, t. ex. han (kníven) gár ti bits, han (teigin) e óárd; hón (nóten) bóddist nýss, kemm ha bruti henna (kvislon)?

Anm. 2. Likasom i norskan (jfr Aasen N. Gr. § 308) användas om bekanta och i dagligt tal pronomina han och hón såsom närmare bestämmelser till namnet, t. ex. ha tu

sít han Hánson noga? hón Fíu e hjär. Likaså pron. demonstrat. te, tom.

Anm. 3. Genitivformerna hansis, hennars och teiras bära på lika vis vittne om förslappning af språksinnet: s har onödigtvis blifvit tillfogadt såsom ytterligare genitivmärke, ehuru hans, hennar och teira redan äro fullgoda genitiver, fn. hans, hennar, þeirra. I Vestnyland har man en genit. plur. „domsis.“

Anm. 4. Allmogens vanliga tilltalsord sinsemellan är tu, hvilket nyttjas till jämnåringar, och ni till äldre personer, särdeles föräldrar eller äldre fränder. Användt i tal till främmande anses ni innebära något föraktligt eller nedsättande och undvikes gerna, hvarigenom ofta nog kuriösa titlar komma i bruk, t. ex. kvartifrå e reisanden? kvart ska fremande sidan reis? — Äfven af herremän hör bonden ogerna sig tilltalas med ni, hellre med tillnamnet eller någon titel, såsom husbonden, rusthållarn l. dyl.

§ 83. **Reflexivt** pronomen är si l. sej i sing. och pl.

§ 84. Pronomina Possessiva.

Sing. Masc.	Sing. Fem.	Sing. Neutr.	Plur. M. F. och N.
menn	mín	mett	mín l. mina
tenn	tín	tett	tín l. tina
senn	sín	sett	sín l. sina
vonn	voron	vårt	vår l. vora
idan	idon	idart	ider l. idra.

Anm. Pluralformen utan slutändelsen a användes, då pronomen såsom attribut står framför sitt substantiv, t. ex. mín hestar, tín kuddor, ider bån, men sättes substantivet först, brukas mina o. s. v., t. ex. hestana mina, kuddona tina, bånen idra. Såsom af dessa exempel synes, står substantivet i förra fallet i obestämd form, i senare fallet i bestämd

och den förra konstruktionen begagnas nästan endast då vigt lägges på egandeförhållandet, hvadan den senare är den vanligare. Af samma orsak konstrueras också genitiverna af de personliga pronomina (hansis, hennars, teiras) på samma sätt, alltså: mysson hansis, bånen teiras, men: he e hansis mysso, he e teiras bån.

§ 85. Pronomina demonstrativa.

Sing. Masc.	Sing. Fem.	Sing. Neutr.	Plur. M. F. och N.
tesen	teson	tetta	tessa
te	te	te	tom
tokon	tokon	toko	tokona
slikan	slikon	slika	slík l. slika.

§ 86. Pronomina relativa.

Som genitiv användes kvårs eller vårs. Såsom nominativ och accusativ brukas somm. Skall det relativa pronomen regeras af en preposition, sättes denna, likasom bruket är i svenska skriftspråket, sist i den relativa satsen, t. ex. bón, somm ja køft kyte å; mern, somm ja kørd hí me. Äfven kan pronomen underförstås, t. ex. båten ja byggd i vårast; pískon ja huld i hánden.

§ 87. Pronomina interrogativa.

Sing. Masc.	Sing. Fem.	Sing. Neutr.	Plur. M. F. och N.
kvemm l. kemm	kvemm l. kemm	kva, ha	—
hokon	hokon	hoko	hokona.

Utom de på vanligt sätt genom tillägg af s från dessa nominativformer bildade genitiverna kvems l. kems, hokons och hokonas finnes ock såsom frågande pronomen i casus genitivus kvårs l. vårs. — Ha användes aldrig annorlunda än ensamt, då man spörjer om det sagda; kva deremot all-

tid såsom subjekt eller objekt i en sats, t. ex. kva e tär? kva sá tu? sejin kva ni vil.

§ 88. **Pronomina indefinita.**

Sing. Masc.	Sing. Fem.	Sing. Neutr.	Plur. M. F. och N.
nogan	nogon	noga	noger
ingan	ingon	inga	inga
anan	áron	ana	áder l. ádra
kvar	kvar	kvart	—
sjölv	sjölv	sjölvt	sjölva.

Jämnte dessa må nämnas: mang, beggi och båda (äfven förenade beggibåda), hvilka blott brukas i pluralis. Sammansatta äro: kvariviein, n. kvarivieit; kvaráder l. kvarádra; nogerdeira. Skriftspråkets obestämda pronomen man motsvaras i målet af han, t. ex. når han siglar, ska han há veder, eller tom, t. ex. tom talar tetta i býn.

Adverben.

§ 89. Dessa äro i målet likasom i skriftspråket mäktiga gradförhöjning. Om deras komparativ har talats, då frågan var om adjektivens (se § 80, anm.), superlativen ändas på **st**, t. ex. langt, lenger, lengst. Men vanligare äro hos adverben, likasom hos adjektiven, gradförhöjningsändelserna komp. **are**, superl. **ast**, t. ex. fórt, fórdare, fórdast. — Flerstammiga äro: väl, vel eller brá, komp. beter, superl. best; illa, verr, verst; myky, meir, mest; líte, minder, minst; gärna, helder, helst.

Bland pronominala adverb märkas: kvar? kvart? hur? (som äfven kan bortlemnas isynnerhet framför mang och myky), kvaför? tär, hjär, hí, tí, híettan, tíettan, tidan; inga, hvilket, äfvensom alder, brukas motsvarande

skriftspråkets nej eller icke, t. ex. ska tu gá tí? Inga l. alder. Inga vil ja gör he: det vill jag icke göra. Tal alder órde: tala icke ett ord!

Partiklarne.

§ 90. **Prepositionerna.** De i målet vanligast förekommande prepositioner äro: bak, bakett, bländ, ett l. etter, framfyri, frå l. ifrå, fyri, för, förbí, ginun l. iginun, hós, í, ikring l. kringomm, me, millan l. imillan, mót l. imót, nidan (-för, -omm, -ti m. fl.), när (= hos), nära, offör, omm, ovan (-för, -omm, -ti m. fl.), sidan, ti, ufför, unda, undi, up l. upa (fsv. up a), upettan, ur, uta, útan, útettan, vider, yti, yvi, å, åt.

§ 91. **Konjunktionerna.** Följande äro de brukligaste: at, bara, en (= att, för att), ento, fast l. fast frítt, för, förrförr (= förrän), helder, memn, når, o, omm, sidan, somm, tess, to, útan.

§ 92. **Interjektioner:** Aj, fý vális, hej, hoho, no l. nå, stopp, voj m. fl.

Ordbildningen.

§ 93. Ordbildningen sker genom: 1) Afledning. 2) Sammansättning.

1. Afledningen försiggår: a) utan särskilda afledningsändelser blott derigenom att ett ord öfverföres från en klass till en annan eller ifrån en art inom samma klass till en annan, hvarvid understundom förändringar i rotvokalen inträffa, (af sig sjelft förstås att böjningsändelser här icke få betraktas som afledningsändelser); b) genom bifogande af afledningsändelser.

a) Öfverföring eller afledning utan afledningsändelser. Exx. Afl. af verb: bår af bera, hugg af hugga, drág af drá (draga), bánd af binda, riv af ríva, súp af súpa, bod af bjúda, føra af fara, bresta af brista, beita af bíta, häv af heva. [39]) — Af substantiv: bløda af blód, gángo af gáng, geddo af gadd, sigla af sigel, slaga af slág, tala af tal. Af adjektiv: blído af blíd, gúlo af gúl, illa af ill, kvessa af kvass, létta af létt, sjúko af sjúk, tøma af tóm.

b) Afledning genom ändelser. De vanligaste af dessa ändelser äro:

α) för verb: -ja t. ex. velja, -ka t. ex. törka, -la t. ex. vikla, -na t. ex. blotna, -ra t. ex. blístra, -sa t. ex. hogsa, -ska t. ex. grønska, -ta t. ex. henta (för hemta).

β) för substantiv: -an t. ex. början, -ar t. ex. hamar, -are t. ex. torpare, -d t. ex. bygd, -dóm t. ex. lärdóm, -el t. ex. tigel, -er t. ex. dáger, -erí t. ex. säterí, -heit t. ex. överheit, -il t. ex. nykil, -ing t. ex. ströming, keling, -leik t. ex. stórleik, -ling t. ex. mesling, -n t. ex. sókn, vatn, -ning t. ex. bygning, -on t. ex. afton, hallon, -se t. ex. okse, -sel t. ex. vígsel, -ska t. ex. ilska, -skap t. ex. kunskap, herrskap, -st t. ex. tjénst, -t t. ex. fárt.

γ) för adjektiv: -akti(g) t. ex. blåakti, -al t. ex. gamal, -el t. ex. enkel, -er t. ex. vaker, -i(g) t. ex. tídi, -in [40]) t. ex. ludin, -li(g) t. ex. fiskli, dogli, -löus t. ex. vitislöus, -o(g) t. ex. hungro, -sam t. ex. langsam, -sk t. ex. falsk, -u(g) t. ex. raku.

δ) för adverb: -a t. ex. illa, bara, borta, -an t. ex. heiman, tidan, -s och -ss t. ex. alls, nýss, -t och -tt (egentl. adj. neutr. böjningsänd.) t. ex. langt, visst, smått.

[39]) Rättare torde ändock vara att anse såväl adj. häv, som st. vb. heva komma af ett äldre, förloradt starkt verb.

[40]) Egentligen en verbal böjningsändelse jfr § 79, 1 anm. 3.

2. Sammansättning. I sammansatta ord behåller sista leden sin böjning och bör betraktas som hufvudord, hvilket bestämmer hvilken ordklass det sammansatta ordet skall tillhöra. Sammansättningens begynnelseord, om det är ett substantiv, förblifver antingen oförändradt utan någon ändelse, eller ock vidhänges detsamma en bindebokstaf (egentligen en böjningsändelse) **s, a, u** eller **i**, t. ex. nóthus, sumardreng, hándkorg, róthugga, sinnsetta; dagsverk, haraspor, svalubó, sjelabysso, netibåt, vatubublo.[41]) Är begynnelseordet ett adjektiv, förblir det oförändradt, t. ex. stórsigel, nýrog, illveder, saltvatn, júsblå; är det åter ett verb, brukas antingen blotta stammen, t. ex. kørveg, slípstein, tvétvatn, eller ock vidhänges densamma ett **-s**, t. ex. drikksvatn, eller bindestafvelsen **-an**, t. ex. badankvast, kókanmát, lesankár. Partiklar bli oförändrade, t. ex. léttvituger, millantak, mótveder, velsína.

[41]) Om formen *vatu* i sammansättningar se Rydqvist Sv. Spr. L. II sid. 105.

Förkortningar, som kunna tarfva tydning.

Aasen N. F. Gr. = Det norske Folkesprogs Grammatik af Ivar Aasen. Kristiania 1848.

Aasen N. Gr. = Norsk Grammatik af Ivar Aasen. (Omarbetning af föreg.) Christiania 1864.

Colliander = Bidrag till kännedom om Halländska Allmogemålet. Akad. Afh. Lund 1868.

Dan. = danska.

Djurklou = Ur Nerikes folkspråk och folklif. Anteckningar af G. Djurklou. Örebro 1860.

Elmgren = Beskrifning öfver Pargas socken af S. Elmgren. (Tidskr. Suomi 7:de Årg.) Helsingfors 1848.

Fornd. = forndanska.

Forne, fe. = fornengelska.

Fornn., fn. = fornnorska, fornnordiska.

Fritzner = Ordbog over det gamle norske sprog af Joh. Fritzner. Kristiania 1867.

Fsv. = fornsvenska.

Gislason = Oldnordisk Formlære af Konrad Gislason. Kobenhavn 1858.

Got., mösog. = gotiska, mösogotiska.

Grimm D. Gr. 1^2, 1^3 = Deutsche Grammatik von Jacob Grimm. 1:ster Theil 2:te Ausg. Göttingen 1822, 1:ster Theil 3:tte Ausg. ibdm 1840.

Hammershaimb = Færoisk Sproglære af V. U. Hammershaimb. (Annaler for Nord. Oldkyndighed og Historie, udgivne af det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab 1854). Kjöbenhavn.

Hipping = Om svenska språkdialecten i Nyland af A. J. Hipping. (Acta societatis scientiarum fennicæ tom. II, fasc. IV). Helsingforsiæ 1847.

Hof = Dialectus Vestrogothica (ed. Sv. Hof). Stockholmiæ 1772.

Holmberg = Bohusläns historia och beskrifning af A. E. Holmberg. 2:dra delen. Uddevalla 1843.

Hyltén-Cavallius = Vocabularium Værendicum. Spec. acad. Upsaliæ 1837 & 1839.

Kalén = Östgötha Dialecten. Akad. Afh. Upsala 1846.

Kok = Det danske Folkesprog i Sonderjylland forklaret af Oldnordisk, Gammeldansk og de nynordiske Sprog og Sprogarter. Ved Johannes Kok. Kobenhavn 1863.

Linder = Om Allmogemålet i Södra Möre Härad af Kalmar län. Akad. Afh. Uppsala 1867.

Mht. = medelhögtyska.

Munch Fsv. o. Fn. Sprb. = Fornsvenskans och Fornnorskans Språkbyggnad af P. A. Munch. Stockholm 1849.

Möller = Ordbok öfver Halländska landskapsmålet samlad af P. Möller. Lund 1858.

Nht. = nyhögtyska.

Nyl. = svenska allmogemålet i Nyland.

Petersen d. D. N. og Sv. Spr. Hist. = Det Danske, Norske og Svenske Sprogs Historie under deres udvikling af stamsproget. Af N. M. Petersen. Kobenhavn 1830. 2 voll.

Ruszwurm = Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö. Von C. Ruszwurm. Reval 1855. 2 voll.

Rydqvist Sv. Spr. L. = Svenska Språkets Lagar. Kritisk afhandling af Joh. Er. Rydqvist. Stockholm 1850—68. 4 voll.

Sidenbladh = Allmogemålet i Norra Ångermanland. Akad. Afh. Uppsala 1867.

Sv. = svenska, nysvenska.

Säve de st. vb. i Dal. o. Gotl. = De starka verberna i Dalskan och Gotländskan af Carl Säve. Upsala 1854.

Säve Bem. over Gotl. = Bemærkninger over Oen Gotland, dens Indbyggere og disses Sprog af Carl Säve. (Historisk Tidskrift red. af Molbech. 4:de Bind.) Kiobenhavn 1843.

Säve Uppl. om Dalm. = Några upplysningar om Dalmålet och Dalallmogens folklynne (Tidskrift för litteratur. 1852. Upsala).

Upmark = Upplysningar om folkspråket i Södertörn. Akad. Afhandling. Stockholm 1869.

Wahlström = Uplandsdialekten. Akad. Afh. Upsala 1848.

Widmark = Bidrag till kännedom om Vesterbottens landskapsmål. Akad. Afh. Stockholm 1863.

Pris: 1 *fmf.* 50 *pi.*.